

LA HONGRIE ET L'ÉTRANGER

UNGARN UND AUSLAND

HUNGARY AND FOREIGN COUNTRIES

MAGYARORSZÁG

É S A

MAGYNYILÁG

KÉPES FOLYÓIRAT. ♦ JOURNAL ILLUSTRÉ. ♦ ILLUSTRIRTE ZEITSCHRIFT. ♦ ILLUSTRATED PERIODICAL.

ELŐFIZETÉSI ÁR:		ABONNEMENTS Pays faisant partie de l'union postale		ABONNEMENTS-PREISE für Oesterreich-Ungarn:		SUBSCRIPTION RATES:	
Egész évre . . . 10.— frt	Negyedévre . . . 2.50 frt	Un an . . . 24.— francs	Trois mois . . . 6.— francs	Ganzjährig . . . fl. 10.—	Vierteljährig . . . fl. 2.50	Hungary 10.— fls.	Foreign countries 12.— fls.
Félévre . . . 5.— „	Egyes szám ára —.90 „	6 mois . . . 12.— „	Le numéro . 2.50 „	Halbjährig . . . fl. 5.—	Einzelne Nummer fl. —.90		
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.		BUREAUX: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.		REDACTION UND ADMINISTRATION: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.		EDITORIAL ROOMS: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 9.	
Megjelenik havonként egyszer.		Parait une fois par mois.		Erscheint monatlich einmal.		Every month a number.	

ERZSIKE FŐHERCEZEGNŐ.

Mennyasszony lesz nemsokára trónörökösünk árvájából... Ez a hír röppent széjjel a mult héten, s a magyar szívekben valami jóleső, meleg érzés támadt. Mintha sírhalmokon egyszerre illatos virág fakadt volna, s a bánat sötéttségét kaczagó napfény űzi vala szét. Mert nagy temető a mi kegyeletes érzésünk, s nagy a szomorúság, mely hűség, alattvalói lelkünkre szakadt.

Azt hittük, be sem heggednek a sebek. Hiszen elvesztettük legbüszkébb reménységünket: koronánk örökösét, s házi bálványunkat: nemzetünk védőangyalát. Először a fiút sirattuk, aztán az anya ravatala fölött omlottak forró könnyeink és a mélységes bánatban mindannyiunk szememegindult részvétellel tekintett arra a szépséges kis leánykára, a ki olyan igazán árva lett...

De az évek gyorsan sürranak, s a változhatatlanban való megnyugvás enyhét nyújt a legfájóbb sebre is. A kit egy nemzet igazán a lelkébe fogadott: nincs az meghalva véglegesen. Földi testét elrejtethi a kripta. De emléke él, növekszik, s elűnt alakját diadalfény övezi körül. Királyfink már átlépett a legendakörbe: a magyar nép ma is élőknek tartja, s tőle várja sorsa jobbrafordulását. Királyasszonyunk szelleme pedig mint géniusz lebeg a haza fölött.

És íme, egyszerre jön a hír, hogy az ő legkedvesebb kincsük, a mi kis árvánk, mennyasszonyává serdült Minő meglepetés! Szinte csodálkozva kérdezzük: hát oly sok esztendő telt el a mayerlingi gyásznap óta, mely árvává tette a kis főhercegnőleánykát? Avagy megelégedtünk volna róla?

Ó, dehogyan feledkeztünk! Hiszen alig esztendeje, hogy mindnyájunk szemében forróbb lett a könny és keblünkben hevesebben dobogott a szív, midőn hallottuk, hogy a virágok végtelen özönében, mely kertté varázsolt királyasszonyunk ravatalát, volt egy koszorú, ezzel a főlírassal selyemszalagján, „Erzsi”.

Mi mindent fölfedett ez a név! Megtudtuk belőle, hogy a kis árva ott a hatalmas bécsi császári palota falai közt, hol a magyar szó idegen vagy csak vendég, nem német leány volt, hanem magyar hajadon. Nem Elisabeth, sem Elise, hanem Erzsi. Ó áldassék Nagymennyasszonyunk, ki nemzetünk iránt való szeretetét átruházta hozzátartozóira, s holtá után földte föl az édes, fölemelő titkot, hogy királyfink egyetlen gyermeke magyar névvel, magyar érzésben neveltetett.

Kis leányos alakját most már körülövezte nemcsak a részvét, hanem az a rajongó szeretet is, melyet egyedül a magyar nemzet képes érezni azok iránt, kik feléje hajlanak. Ez a szeretet becses, mert tisztá minden önzéstől. Magától fakad, a szív legmélyéből, mint a patak kristályvize. Cserébe mit sem kíván, s a kinek részül juttatta, az nyugodt lehet, hogy jóban és rosszban számíthat rá.

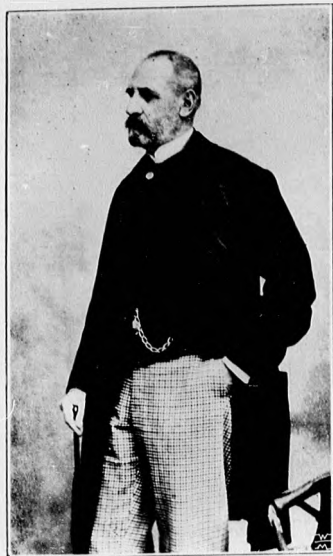
Erzsike főhercegnő atyja és nagyatyja után sok mindent örökölt: de az örökségben talán nem a legutolsó: a magyar nemzet szeretete. Együtt osztozkodik ebben édesanyjával, Rudolfunk bájos özvegyével, ki hű marad férje emlékéhez és az özvegyi fátyolt megőrizte magának.

Űde virágnak alig kipattant bimbója készül elválni... A kis leányból hajadon lett. Talán még csak tizenhat tavaszt látott, de már körülöpdések boldog pillangók Jósága, szépsége, kedvesége nem maradhat észrevétlenül, bármily visszavonultan rejtőzzék is édesanyja oldala mellett. Mi is csak ritkán láttuk: úgy rémlik nekünk, mintha teg-

nap még gyermek lett volna, ki babákkal játszadoz. Ma pedig már készítik a kelengyét és fonják a mirtus-koszorút számára.

Ki lesz a boldog és szerencsés, ki királyi tőnek ez űde hajtását magáénak nevezze? Csak szerelem vezesse a mi kis árvánkhöz, s szerelem fűzze össze őket örökre. A ki oly szomorú csapásokat szenvedett át gyermekkorában, megérdemli az égtől, hogy boldog legyen utolsó percéig. *Oda fönt* ketten imádkoznak ezért, ide lent az egész magyar nemzet.

Gróf Nákó Kálmán.

A nagyszentmiklósi kastély.

— Gróf Nákó-család. —

Boldogult Mareziányi György lovag, a magyar genealogia és heraldika egyik leghivatottabb művelője, a 80-as években azzal az állítással lepte meg a világot egyik művében, hogy a magyar főúri családok, alig egy-kétnek kivételével, idegen származásúak. A tatárjárás, a mohácsi vész s a későbbi török háborúk kipszittították azokat a familiákat, melyek Árpáddal együtt léptek át a Kárpátok bérczeit. Helyüket német, horvát, francia, örmény, makedon és szerb eredetű családok foglalták el, kik már az első lezármazásban nemcsak asszimilálódtak a magyar szellemmel, de a magyarságnak büszkeségeivé és díszévé váltak. Legtöbben ezek közül nevet is cseréltek, s ma már csak az avult pergamenterket kutató történétírók tudják, mi volt a családnak ősi neve.

Az indigena-családok közt származásra, tekintélyre és közhasznú szolgálataira nézve, egyik legelső és legkiválóbb: a nagyszentmiklósi Nákó grófok nemzetsége. Nevük magyaros hangzású. Ha történelmi adatok nem bizonyítanak, el sem hinnők, hogy a Nákók bölcsője nem a Duna és Tisza közt ringott, hanem a messi Balkán-félszigeten, abban az országban, a mely történetével visszatérint a legendás őskorba. Nagy Sándor hazája, a hősöket szülő Makedonia, a Nákók ősi földje. Itt éltek hosszú évszázadokon át, s küzdöttek végig ama rettenetes harcokat a török uralom ellen, melyekben hasonlólt Európa egyetlen nemzete sem vívott. A mikor az iszlám úr lett Makedonia és Albánia fölött, a legelőkelőbb családok kivándoroltak részint Görög- és Olaszországba, részint Magyarországra.

A Nákó-család a magyar földet választotta új hazájául, a mely csaknem annyit verezett és szenvedett, mint elhagyott hazájuk. A magyar királyok mindenkor tárt karokkal fogadták az idegenből jövő hősöket, s azokat a néptörzseket, melyek hűségében, munkaszeretében és a civilizációra való hajlandóságában megbízni lehetett. Ferdinánd király nyitott kaput az ipeki patriárka vezetés alatt a 17-ik század végén bevándorló 40,000 szerb családnak, Mária Terézia pedig a 18-ik század utolsó tizedeiben megszaporította nemességünket albán és makedon előkelő családokkal.

A magyarországi Nákó-család feje Nákó Kristóf volt, ki 1780-ban történt betelepülésekor királyi donatot nyert és pedig a torontálmegyei Nagyszentmiklóst, *de cadem praedicationum*. A mult század végén a földművelés meglehetősen elhanyagolt állapotban volt a délvidéken és a Bánátban. Az új földesúr belátta, hogy a népet tanítani kell az okszerű gazdálkodásra s ezért nem

sokára földművelőiskolát alapított Nagyszentmiklóson. Ez az iskola még ma is fennáll, s a keszthelyi Georgicon mellett Magyarország legrégebbi e nemű intézete. A Nákó-féle birtok már a mult század végén és e század elején is a minta-dominiumok közé tartozott, birtokosai pedig mint kitünő gazdák voltak országszerte ismeretesek, kik a közügyek iránt is a legnagyobb érdeklődést tanusították.

Nákó Kristóf utóda, Sándor (ki 1785-ben született), 1813. február 26-án a grófi rangra emeltetett. Nejétől, tolnai gróf Festetics Teréziától egyetlen gyermeke született: Kálmán gróf, közéletünknek e széles körben ismert és általánosan tisztelt alakja, ki Nagyszentmiklós emelése körül elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. Hetvennyolcz év nyomon vállalt; de ezek a vállak még nem hajoltak meg s termete ma is sugár, imponáló. Ha pompás fogatával végighajtat a főváros utcáin, erős kézzel félkeze meg tüzes paripáit, senkisé gondolná, hogy hét X van mögötte. Pedig Nákó Kálmán gróf sohasem volt otthon ülő és egészséget aggódva őrző ember. A híres Sándor Móricz gróftól kivéve, talán egyetlen főúr névhez sem fűződik annyi bravuros sporttörténet, mint az övéhez. Nejével együtt kocsin beutazta egész Európát, Nápolytól fel egész Norderneyig. A ki azonban azt hiszi, hogy Nákó Kálmán csak a lovak iránt érdeklődött, nagyon rosszul ítelné meg. Eltekintve attól, hogy mint gazda az első közé tartozott, valóságos rajongással érdeklődött a zene és a szépművészetek iránt.

E hajlamot megerősítette benne fenkölt lelki és ritka tehetségű neje: bobdai Gyertyánffy Berta, cs. kir. palotahölgy, kit 1842-ben vezetett oltárhoz és a kívül a legideálisabb házasságot élte 1882-ben történt elhunytáig. A boldogult grófné úgy a zene mint a festészet művészetében igazi zseni volt. Festményei a legszigorúbb kritikát kiállják, minek bizonyosságul szolgál, hogy ő felsége magánképtára is őriz az ő esetje alól származó képet. A nagyszentmiklósi kastély falai pedig, melyek telve vannak műveivel, örök időkre hirdetik korán elhamvadt fényes talentumát. A grófi házaspár nemcsak maga művelte a zenét, hanem pártfogolta is bőkezűen, a hatvanas évek elején állandóan szerződötve volt hozzájuk a híres makói cigánybanda, melylyel a grófné maga rendezett Budapesten koncertet a nagy éhínség alkalmával a horvátok javára.

Bécsi palotájuk szalonja találkozó helye volt a születési és szellemi arisztokracziának, s ma is sokan vannak az osztrák fővárosban, kik élénken emlékeznek vissza a Nákó-palota fogadó estére, meg a schwarzaui birtok kastélyára, hol a grófi pár nyaranta tartózkodni szokott, magyar vendégszeretettel fogadva a vendégeket.

Nákó Kálmánt súlyos csapásként érte nemeslelki nevének elhunytja, kinek emlékét főúrhoz méltóan örököltette meg. Szentmiklóson nagy összejövetellel (Berta-alapítványokat) tett körházipítést, polgári iskola stb. javára. Egyáltalán mindenkor bőkezű istapolója volt e városka ügyeinek s a megye érdekeinek. Az ő kezdeményezésére alakult az Aranka nevű belvéd- és levezető-társulat, melynek feladata a megyében levő belvizek lecsapolása. A politikai életben is tevékeny részt vett, de nem annyira a nyilvánosság fóruma előtt, mint inkább a bizottságokban és a delegációban. A főrendiháznak 1861. óta tagja, a képviselőháznak pedig 1887. óta, állandóan a szentmiklósi kerület képviselője. Rendíthetetlen híve a liberális pártnak, mely legtekintélyesebb tagjai közé számítják. Erdemét ő felsége is elismerte, kintüntetvén előbb a cs. kir. kamarási ranggal, majd a valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal.

Gyermekei már nincsenek életben. Leánya, Malvin, 1863-ban hunyt el, fia, Sándor pedig, ki többnyire Bajorországban, Schulerhofban tartózkodott, 1889-ben. De maradtak fiától unokái: az 1871 december 23-án született Sándor és a ma 14 éves Erzsébet grófnő.

Nevének és vagyonának Sándor gróf lesz örököse. Míg nagyatyja kocsin járta be Európát, ő másfél évig hajón és vasúton utazta körül az egész világot, a tapasztalatoknak és a széles körű világnézetnek gazdag tárházával térve vissza. A modern magyar főúri ifjúságnak, a

mely alapos képzettséggel indul az életnek, s nem léha szórakozásokra fecserli idejét, egyik méltó képviselője. Korán, huszonöt éves korában megnősült, feleségül vevén báró Liphay Antal és alsó-csiki Almásy Gizella leányát, Liphay Eszter bárónőt. Megtelepedve állandóan Szentmiklóson, a megyei és községi életre terjeszti ki figyelmét

A kastély, hol a nemes grófi pár lakik, nem régi épület, Kálmán gróf építette 1862-ben. Hatalmas, renaissance épület, emeletes homlokzattal s terjedelmes mellékszárnyakkal, melyekben pompás termek egész sorozata vonul végig. Berendezése elárulja nemcsak a gazdagságot, hanem a distingvált, finom ízlést és a művészi érzéket. A pompás bútorokon kívül számtalan műtárgy és különösen azok a festmények kötik le a figyelmet, melyek Sándor gróf boldogult nagyanyjának kiváló művészi tehetségét hirdetik.

A kastélyt 28 holdas remek angol park körveszi.

A budapesti Sacré Coeur.

Ünn, a városliget keleti oldalán, a pazar fényű Park-Clubhoz közel, egy szerény külsejű épület vonja magára a figyelmet. Egyik frontja az István-útra néz, a másik a Závor-utcára. Nincs rajta semmi czifrasága a nálunk hatafomra vergődött mesteremberi díszítésnek és mégis önkéntelenül tiszteletet gerjeszt maga iránt. Homlokzatán Jézus szobra áll, kapubejárata fölött latin fölirat, háttérben, a magas kőfallal övezett kertben, a két főépület közé egy templom ékelődik kis toronnyal. Odakünn pezseg az élet. Villamos kocsik éles csengéssel sietnek előtte, a Stefánia-úton fogatok hajszoják egymást s a liget gyöpné hangos vígsággal mulatoz mesterlegények és család-leányok csoportja. E zajba onnét a magas kőfal mögül naponként párszor bele-bele kong egy mélabús harangszó, szinte félve, halkán figyelmeztetve, hogy: imára, imára.

A Sacré Coeur zárdaja és nevelőintézete ez a ház. Itt működnek azok a fenkölt lelki és nagy műveltségű szerzetesnők, kiknek hivatása a leányifjúság szívébe az istenség eszméjének, a legerősebb igazságnak megértése mellett a hazaszeretetet ültetni és a műveltséget ápolni. Van a fővárosnak számos tanintézete, hol a növendékek kitünő oktatásban részesülnek, de valamennyit fölülmulja a nevelés bensőségében, a vallásos érzés kifejlesztésében a Sacré Coeur zárda.

Közel húsz éve annak, hogy ez a most már terjedelmes, palotaszerű zárda fölépült. Közöbaj teremtetve meg; annak tudata, hogy a leányfők magasabb kiképzésében hiányzott valami: az igazi vallásos szellem. Követelték főpapjaink, sürgették az arisztokraták, sőt legfelső helyen is öhaj nyilvánult, hogy a Sacré Coeur apácái Budapesten is vegyék pártfogásba a serdülő leánynevedéket. Ennek a sokoldalról nyilvánult kívánságnak engedett a párisi anyazárda, midőn elküldött tagjai közül néhányat a mi fővárosunkba, hogy a megépült intézet vezetését vegyék át.

A szerzet 1800-ban alapított Francziországban, s mert legtöbbször előkelő családokból származó tagjai a legfinomabb gyöngédséggel, de egyszerűszemű a hit lángoló buzgalommal iparkodtak az Isten- és hazaszeretetet ápolni növendékeikben: zárdái nagy hírnévre tettek szert nemcsak Francziországban, hanem egész Európában, s minden nemzet iparkodott, hogy fiókszárdaikat létesíthessen.

Fenkölt lelkellet, nagy vallási erősség és önfeláldozás kellett, hogy ide hozza Budapestre azt a pár ifjú szerzetesnőt, kik ellágyva hazájokat, Magyarországot szolgálataiba állottak. E nemes működésben példaadójuk, mintegy világitó fátyklyák lett E... y Marianne grófnő, ki alig kerülve ki a bécsi Sacré Coeur neveldeiből, első akart Budapesten lenni mint alapító, és szerzettagul lépve be a rendbe, virágzó ifjú-

ságát a magyar főrangú családok és magasabb körök leányainak nevelésére szentelte.

A zárda működését, mely különösen Jézus legszentebb szívének van szentelve, a gondviselés hatalmas pártfogásába vette. Gyarapodtak évről-évre. Nemesak a nevelést rendezhették be a legkifogástalanabb módon, hanem a házi kápolnához külön templomot és egy önálló épületet bejáró leányok iskolájaként is építhettek. A bentlakó növendékek mind úri családok gyermekei, kik kitűnő ellátásban s tanításban részesülnek. Elsajátítják itt az összes világnyelvet, megismerik úgy a kézimunka, mint a festőművészet titkait, kiképeztetnek a zenében, s naponként edződnek tornában, s a modern társasjátékokban: lawn-tennisben, croquet-ban stb. Az a szeretet, melylyel őket a zárda hölgyei körülveszik: életük legboldogabb éveivé teszi az itt töltött időt. Lelki kapocs képződik a Sacré Coeur apáczái, a tisztelendő nővérek és növendékei közt, mely nem szakad szét akkor sem, midőn ez utóbbiak kilépnek a világba és feleségekké válnak. Hányan vannak az eltávozott növendékek közt, kik időközönként fel-felkeresik e kedves falakat, hogy szívükre írj, hivatásukhoz tanácsot, bánatukra vigaszt nyerjenek az anyagi jóság és nagyműveltség lelkeiktől. De nemesak a régi tanítványok számára, hanem idegen nőknek is nyitva áll a zárda. A fővárosi kath. tanítónők itt találják fel a közös tűzhelyt, melynél többször összegyűlve, a szeretet lángjaitól fölmelegednek s új erőt szereznek kötelességeik teljesítésében. A Sacré Coeur egyik főnöknője (a jelenleg külföldöntartózkodó Schaffgotsche grófnő) honosította meg azt a szokást, hogy évenként egy jezsuita atya által konferenciával egybekötött előadásokat tartanak, melyre hivatalosak a kath. tanítónők, s ilyenkor a zárda megnyílik előtük négy napi bennlakásra is, hogy a külvilágtól s ennek gondjaitól mentve, teljesen Istennek, vallásuknak szentelhessek gondolataikat. Ezek az ú. n. lelki gyakorlatok, «retrait»-k, nagy befolyással vannak a tanítónőkre, s erősen közreműködnek a vallásos érzés fontartásában más intézetek falai közt is.

Nagy érdeme a budapesti Sacré Coeur intézetnek, hogy magyar szellemben neveli növendékeit. Főrangú családaink eddig a germán szellemnek hódoltak; most az egész ország tudja és látja, hogy magyarság dolgában a mágnásnők járnak elől, s ez örvendetes jelenség megteremtésben kiváló része van a budapesti «Sacré Coeur»-nek. Mindenki tisztelettel tekintsen e zárda falaira, mert odabent Isten és hazát szeretni tanítanak.

Reméljük, hogy legközelebb alkalmunk lesz néhány képből bemutatni a Sacré Coeur remek kápolnáját és a nevelde egyes részeit.

Főúri műgyűjtemények.

ből az alkalomból, hogy Zichy Jenő gróf elhatározta egy kis családi múzeum építését Budapesten, Rózsa-utca palotája helyén: olyas hangok hallatszottak a sajtó egynemely organumában, a melyek szemrehányást tartalmaznak főuraink ellen. Fölpanaszolták, hogy Bécs, Róma, Páris és a többi nagy külföldi városok tele vannak magánképtárakkal és műgyűjteményekkel, hová szabadon járhat a hét bizonyos napjain a publikum okulni, művelődni és finom ízlést szerezni. Nálunk ellenben a főúri világ gondosan elrejtí mükincseit a közönség szemei elől.

A szemrehányás nem teljesen jogosult, s az argumentálás sem állja ki az elfogulatlan kritikát. Kétségtelen, hogy az olyan múzeum, a minőt Zichy gróf szándékozik összeállítani, nemesak látványosság, hanem tanulságos is. Képek, fegyverek és ötvösművészeti kincsek elenyésző csekély helyet fognak a Zichy *anumban* elfoglalni. A főúrsult az Ázsiából hozott tárgyakra fekteti, melyek nem csupán ethnographiai szempontból bírnak ránk nézve kiváló jelentőséggel. Az *óshaza* emlékei ezek. A primitív vadászati és halászati

valóban problematikus: van-e valami pozitív hatása a közönségre az ily kollekczióknak? Azt hiszem, mentől kevesebb vagy éppenséggel semmi. Tanulni nem lehet, csak komplet gyűjteményekből, melyek a művészet vagy ipar egyes ágait *egész fejlődésükben* elénk tárják. Raritások szakembereknek valók, a nagy publikumnál inkább csak az irigység érzelmeit keltik föl. Egyedüli kivételt a képek képeznek. A legkisebb gyűjtemény is, ha mesterek műveit tartalmazza, hatásosan van nem csupán a szemekre, hanem az ízlés és a kedély nemesítésére is.

Ki meri állítani azonban, hogy Magyarország gazdag volna mesterek fesuményeiben? Hiszen a Nemzeti Múzeum képtára merő szegénység, — nem csupán a londoni, madridi, párisi és római képtárak, hanem a lipcei és drezdai pinacotekák mellett is. A szintén állami tulajdonná vált Esterházy-képtár talán még valamivel gazdagabb, de ez is hol van a fentebb említettek mögött. Mit várhassunk tehát a főúri gyűjteményektől? A magyar arisztokrácia az elmúlt századokban sokkal inkább el volt foglaltva háborúskodással, semhogy ideje és kedve lehetett volna képművészetekkel foglalkoznia és műfremeket gyűjteni. A mi értékes festmény itt-ott található a budapesti palotákban és vidéki kastélyokban: az jobbára e század

folyamán került oda. Gyarapításuk nehéz. Olaszországból törvény tiltja a műfremek kivitelét, a mi pedig Európa egyéb államaiban került nagy ritkán eladásra, ezekért a világvárosok képtárai mellett az ó- és újvilági nábobok versengenek, kikkel a magyar arisztokrácia nagyon dolgában nem állhat sorompóba.

Ne beszéljünk tehát hiábavalóságokról, hanem ösmérjük be szerényen, hogy a magyar főúri családok nem elzárkóznak a közönség elől, de nincs mit a közönség elé vinniök. A bécsi Schwarzenberg, Harrach és Czernin családok képműgyűjteményei, melyeket a közönség entré nélkül megtekinthet, évszázadok óta gyarapítottak. Bécsben van is elég látogatója, főként külföldi utas, e magánmúzeumoknak. De állítom, hogy ha Budapesten hasonló termek nyílnának meg, hasonló műfremekkel, egyes főuraink palotájában: az ok a látogatásra szánt napokban kongának az ürességtől. A magyar közönségnek még nincs érdeke és fogékonysága

a művészeti produktumok iránt. A vidékről egyáltalán nem szölok. Budapesten túl, e tekintetben, a legsötétebb Kelet következik. De magában a fővárosban is kik érdeklődnek a múzeumok iránt? A közepostály talán, a melynek meg van a kellő alapműveltsége, hogy képezze magát és okulni tudjon azokon, a mit lát? Tessék megfigyelni a Nemzeti, az Esterházy s az Iparművészeti múzeumok közönségét. Kilenczített részben látogatók a társadalom legalsóbb osztályából kerülnek ki: helynélküli cselédek, foglalkozástalan iparoslegények és gyanus proletárok, kik nem szemlélni és tanulni mennek e helyekre, hanem az időt agyonütni és téli hónapokban — ingyen melegedni.

Énnek a közönségnek mutassa be képeit, fegyvereit és egyéb műtárgyait a magyar főúri világ? Avagy kösse a beléphetést öltözködés kvalifikációhoz? Akkor alig fordulna meg a palotákban egy tucsat látogató, ellenben volna mifölött mennyi dörögnie a demokracziában tobzódó tollaknak.

Hagyjuk csak békében a főúri gyűjteményeket, s a midőn Zichy Jenőnek elismerést szavazunk, ne korholjuk többi főurainkat. Ha már mindenáron nyilvános múzeumot akarnak az arisztokracziából: vessük fel egy *sport-múzeum eszméjét*, melynek megvalósítására tényleg hivatva van. Hogy ez a múzeum mit tartalmazzon és hogyan álltassék össze: arról legközelebb kifejtjük nézetünket.

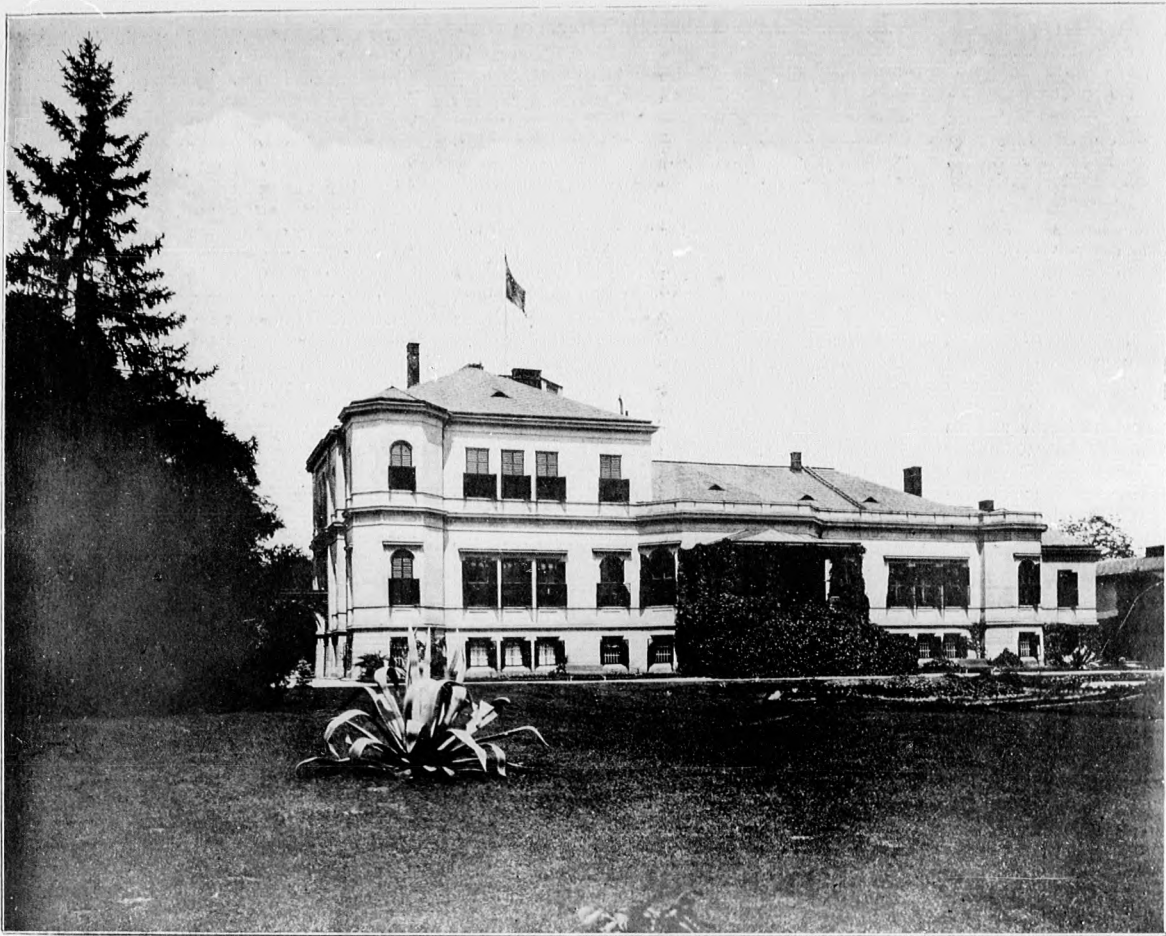
Gróf Nádor Sándor és neje szül. Liphay Eszter bárónő.

szerszámok, meg a ruházati és egyéb életszükségleti tárgyak egészen mások lesznek a mi szemünk előtt, mintha egy angol vagy olasz néznék azokat. Homályba vesző multunkat látjuk bennök meglevenedni, s az óseredetet kutató nemzeti érzés, mely támpontokat keres élettelen tárgyakban is, meleg érdeklődés zománczával fogja a sok lim-lomot bevonni.

A Zichy-múzeumnak e szempontból rendeltetése van és csak örülhetünk a nemes gróf tetemes áldozatokkal járó elhatározásának, hogy magával hozott gyűjteményét nem a nemzeti múzeumban helyezte el, hol a látogatók figyelmét egyéb tárgyak is lekötik.

De hányan vannak még főuraink közt, kik e példát követhetnek? Az Esterházy hercegi család — tudjuk — ötvösművészeti tárgyakban igen gazdag. A kismartoni kincstár vagyont ért, s egyes ritkaságait még külföldi szakértők is megcsodálták millenáris kiállításunkon. Az Andrásyknak szintén számos műtárgy van a birtokában, úgyszintén a Károlyiaknak és Szechenyieknek. Együttessen látuk ezeket az 1881-iki «Tavaszi ünnepélyen» a múzeum-utcai Károlyi-palotában, pár évvel később pedig az Ötvösműkiállításán, s meggyőződünk, hogy az Esterházyakat kivéve, egyetlen család sem rendelkezik annyi műtárgy fölött, a mennyi indokoltá tenné azoknak muzeális állandó kiállítását. És aztán

Gróf Nákö család nagyszentmiklósi kastélya.

Könyvtár a nagyszentmiklósi kastélyból.

A nagyszentmiklósi kastély szalonja. (1. rész.)

Úri szoba a nagyszentmiklósi kastélyban.

Katonai kémek.

franciaországi pör az egész világ figyelmét ráterelte a katonai kémkedésekre, melyeket a nagy közönség elől sűrű fátyol szokott eltakarni. Valóban kár, hogy nem lehet megírni a katonai kémkedések évszázados történetét. Milyen érdekes

regény lenne ez! Látánánk a felülteget diplomátákat, a megvásárolt rendőrtisztviselőket, az ál-szakállakat, a kék szemüvegeket, a sötét színű nagy köpönyegeket és mindazon rekvizitumait a titokzatosságnak, melyek divatban voltak minden korszakban.

A bírtokomban levő történelmi adatok közül ezúttal két esetet említek föl, melyek elég jellemzők. Az egyik az orosz birodalom katonai térképének 1812-ben történt ellopása.

Mikor Napoleon császár elhatározta, hogy behatol a czár birodalmába, felmerült a szüksége, hogy alaposan megismerje a háboruszkodás színhelyéül szolgáló ország helyrajzi viszonyait. Megtudta, hogy az orosz vezérkar épp abban az időben készített egy óriási térképet, de csak néhány példányban, a melyekből azonban a legnagyobb erőfeszítések dacára egyet sem tudott megkeríteni magának.

Mit tegyen? Zavarából Lauriston tábornok segítette ki az által, hogy Péterváron nem a térképet szerezte meg, hanem az összes részleteket, melyekkel a térképet nyomtatták. Sikertült neki ezt a nagy esomó metszvényt a pétervári arzenálból ellopni anélkül, hogy az orosz vezérkar csak sejtette is volna.

Párisban aztán azonnal nyomdába adták s három hó múlva a francia hadsereg minden tisztjének megvolt Oroszország katonai térképe, melyből maga az orosz vezérkar csak pár példány fölött rendelkezett.

A másik eset szintén a francia első császár-ság idejében játszódott le.

Bécsben történt, 1809-ben. Ausztria újból háborúra készült Franciaország ellen s az ellenségeskedés megkezdésére csupán a francia követnek, Andréossi tábornoknak a visszahívását várták. Az osztrák császár tudta, hogy ez a háború dönteni fog birodalmának sorsa fölött. És valóban kétséges, hogy a wagrami ütközet után, mely ezt a hadjáratot befejezte, Napoleon nem törölte volna-e ki Ausztriát az európai térképről, ha ambíciója, szerelmi álarca alatt, arra nem ösztökéli, hogy nőül vegye a legyőzött császár leányát. Ezt a körülményt azonban 1809-ben, természetesen, nem sejtette előre senki sem és az osztrák császár teljes erővel készült Franciaország ellen. A hadsereg vezényletével Károly főherceget bízta meg, mint az egyetlen stratégát, ki méltó volt Napoleonhoz.

Mialatt a főherceg Bécsben nyugodtan készült a hadjáratra, egy napon aláírás nélküli levelet talált postájában. Az első pillanatban papírkosárba akarta dobni a levelet, melynek semmi fontosságát nem tulajdonított, de beletekintvén, felöltött neki, hogy többször előfordul a francia követ neve.

Eloolvasta.

A névtelen levél elárulta, hogy Andréossi tábornok már több nap előtt megkapta a visszahívó parancsot Párisból s csak azért nem utazik el rögtön, mert összekötetésbe lépett K. tábornokkal, ki neki pénzért kiszolgáltatta az osztrák hadsereg összeállítására vonatkozó jegyzeteket és az egyes csapatok menetelésének terveit.

K. tábornok az osztrák hadsereg legképzettebb tisztjei közé tartozott. A főherceg nagyra becsülte, megtette hadsegédének és vezérkara főnökének. Teljes bizalommal volt iránta, s miután meg a gyanúnak az árnyéka sem támadt fel lelkében ellene; a névtelen levelet össze-tépte és nem is gondolt többet reá.

Misnap azonban újabb levél érkezett; a névtelen író tudatta, hogy K. tábornok a Lipótváros egyik házában gyakran tart titkos éjjeli összejöveteleket a francia követtel. A házszámot megjelölte a levél.

Károly főherceg oly nagyrabecsülte vezérkari főnökét, hogy a tudósítást nyomorult rágal-mázsának tekinté, a melyet oly egyén követ el; a ki nem merészi magát megnevezni, és

ezért semmiféle intézkedést nem tett az igazság kiderítése végett.

E közben a francia követ megtette előkészületeit az elutazáshoz és tudatta, hogy negyven-nyolc óra múlva el fogja hagyni Bécs városát. Ugyanekkor érkezett a harmadik anonim levél azzal az értesítéssel, hogy K. tábornok még az éj folyamán utolsó találkozára elmegy a jelzett házba és magával viszi a hadseregére vonatkozó legfontosabb adatokat.

*

A főherceg, ámbár még most sem hitt a tudósításnak és dühös volt, hogy a rejtélyes rágalmazót nem büntetheti meg, elhatározta, hogy személyesen győződik meg K. tábornok ártatlanságáról.

Női szalon a nagyszentmiklósi kastélyban.

Este magához hívatta egyik szárnysegédét.

— Szerezzen magának egy egyszerű civilt ruhát — adta ki a parancsot — s jöjjön éjjel-kor a Grabenre, hol velem találkozni fog; addig a legnagyobb diszkréció, hogy senki, még az ön hozzátartozói se sejtsek, hogy találkozója lesz velem. Fegyvert ne hozzon magával, csak egy tolvajlámpást.

A tiszt pontos volt; a hogy elkondult szent István templomának tornyában az éjfél óra, megérkezett munkásruhában a Grabenre, hol már várt reá a szintén teljesen átöltözött főherceg.

— Kövessen szó nélkül, mondá a főherceg.

És megindultak a szűk, zeg-zúgos utcákon át, melyek a Hofburgot abban az időben környezték, a Lipótváros felé. A névtelen levélben

kijelölt ház egy szűk és sötét kis utcában állott. Az ablakokon semmi fény nem szűrtemlett ki, a redőnyök le voltak eresztve, az egész ház lakatlannak látszott.

A főherceg és kísérete egy közeli kapu alatt rejtőztek el. Néhány percz múlva lépések nesze hallatszott és egy árnyék fordult az utcába. — Bő köpenybe takart férfi volt, fején nagy, széles kalappal, melynek karimája elfödte arcát. A házhoz érve, zörgetett a kapun, mely azonnal megnyílt és utánna rögtön zaj nélkül becsukódott.

Károly főherceg szárnysegéde nem tudta elnyomni meglepetését. Urának közintésére azonban esőndben maradt. Mikor az ajtó bezárult, a főherceg halk hangon kérdé:

— Nos? Látta ezt az embert?

— Láttam, fenség, anélkül azonban, hogy arcvonásait kivehettem volna.

— De a járása...?

A tiszt habozott.

— Föltevéssem nagyon valószínűtlen... oly hihetetlen volna, hogy a kire gondolok, az ily időben és ezen a helyen járjon...

— De csak mondja meg...

— Hát nekem úgy tűnik fel... úgy rémlik... hogy ennek az ismeretlennek az alakja és járása olyan, mint a francia követé...

— Jól van, most hallgasson.

E perczben egy másik alak fordult az utcába. Minden elővigyázat nélkül, bátran lépdelt, a a kapun erősen zörgetett és eltűnt a házban. A szárnysegéd hirtelen utána akart rohanni,

de a főherceg karon ragadta. Mindketten reszkedtek a fölindulástól, mert kétséget kizárólag fölismerték a második alakban K. tábormokot.

A tanácskozás odabenn több óráig tartott, a mely idő alatt a főherceg fölháborodott kedéllyel, de türelmesen várakozott a ház előtt.

Még nem hajnalodott, a mikor az ajtó kinyílt és Andréossi meg a tábormok együtt kiléptek.

A főherceg jobbról, a szárnysegéd balról állott. A főherceg a lámpát fölemelte és fényét egyenesen a követ arczára irányította.

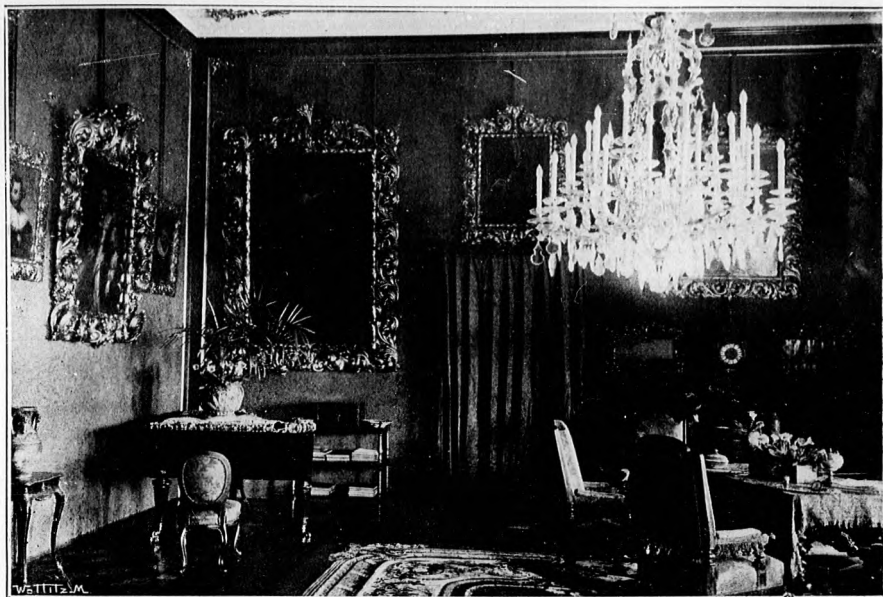
Andréossi szemben találva magát a főherczeggel, visszahőkölt.

— Jó estét, nagykövet úr, szólalt meg hideg hangon a főherceg.

És aztán a tábormok felé fordult, ki mozdulatlanul, lehajtott fővel, a félelemtől halásápadtan állott; a főherceg őt is megvilágította a lámpával, de egy szót se szólt. A szárnysegéd ellenben hozzáugrott és öklével arczába sújtva, ráivallt:

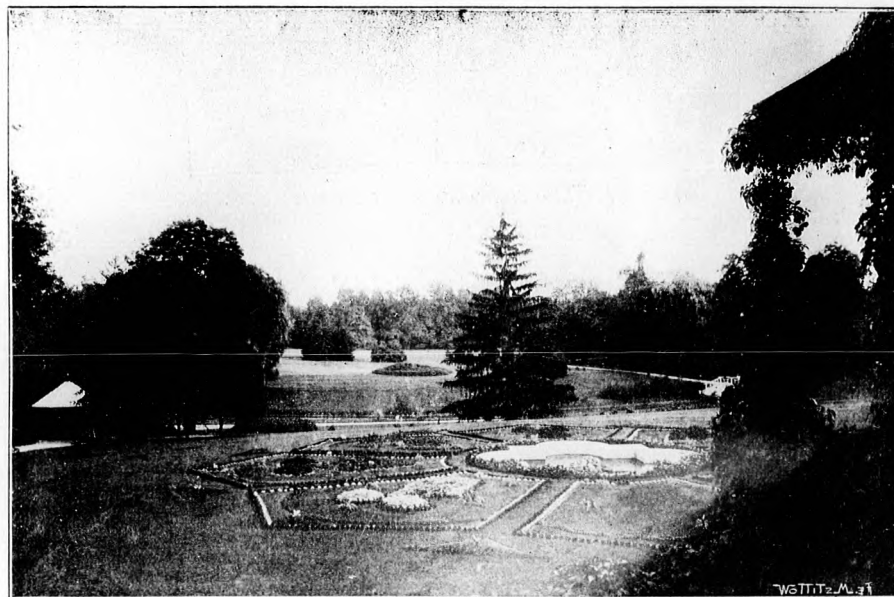
— Ime, a nyomorult K., a ki holnap degradálva lesz. — Andréossi felhasználta ezt a pillanatot és ellillant.

Az eset titokban maradt. K. tábormok tudván a reája váró sorsot, hazamenvén, agyonlőtte magát. Öngyilkosságának okául hirtelen elmezavart mondtak. A főherceg azonban azt is megtudta, hogy a tábormok két millió frankot kapott az árulásért.

A nagyszentmiklósi kastélyból.

Szalon (II. rész.)

A nagyszentmiklósi kastélyból.

Parkrésztlet.

A nagyszentmiklósi kastélyból.

Előcsarnok.

Őszi meeting.

hippikus látványosságok barátai és a totalizátor hívei nem panaszkodhatnak, hogy a lovaregylet és az úrlovások szövetezete mostohán gondoskodnak róluk. Ámbár még nem jutottunk annyira, mint Páris, hol tíz hónapon át minden napra esik verseny: azért nálunk sines — a telet kivéve — saison morte-ja a lóverseny sportnak.

Alig végződött a nyári meeting, máris készülődik a sportvilág az őszi versenyekre. Ha van fokozat a meetingek közt, úgy bizonyára a tavaszi és őszi futamoké a felsőbbség a nyáriak fölött. Nemesak sport-szempontról, a mely elvégre is a hozzáértők szűk körére szorítkozik, hanem a nagyközönség álláspontja szerint is. A publikum tudniillik látni akar a pénzéért egyebet is, mint lovakat (a melyek csak annyiban érdeklik, hogy az ér-e be elsőnek, melyet vaktában pár forinttal megtett); látni akarja azt az elegáns férfi- és hölgy-társaságot, mely a futtatásoknak, oda künn a gyöpon és a városligeti Stefánia-úton, bizonyos arisztokratikus jellegűt kölesönöz.

Újabb időben azonban oly tünet mutatko-

zik, a mely fölött nem szabad napirendre térni. Értém e tünet alatt a publikum egy bizonyos részének a magaviseletét a versenyek eredményével szemben. Napirenden van, hogy a versenyter visszhangzik hangos szidalmaktól és gyanúsításoktól nemesak a jockeyk, hanem úrlovasok ellen is. Eltekintve attól, hogy senkinek sincs jogában kétségbevonhatatlan bizonyíték nélkül embertársa becsületében és korrektségében kételkedni, a lóversenyteri gyanúsítások kétszeresen elítélendők. Először azért, mert anyagi érdekből fakadnak, másodsor pedig, mert nem csupán egyes embert érintenek, hanem egy egész testületet: a versenybírótságot. Gyanúsítani és lármázni az szokott, a ki veszít; a veszítő fél pedig soha nem igazságos és elfogulatlan ítélő. De a mikor ezek a «sportsmanek» (többnyire éretlen ifjak és gyanus polgári foglalkozású egyének), kik a lovakhoz annyit értenek, mint a hajdu a harangöntéshez, «csalás»-t és «összszejátság»-t ordítanak; nem elégedhetünk meg a francia közmondással: «Vous criez donc vous avez tort». Azt sem tarthatjuk kellő és elegendő megtorlásnak, hogy a megbántott úrlovas vagy jockey tetteleg megfenyítse a legjobban ordítózt. Sokkal erősebb rendszabályok szükségesek az elharapódzó rossz szokás kiirtásához. A versenyteren mindig van kellő számú detektív; ezeket utasítani kellene, hogy a nyilvános rágalmazást és becsületsértést elkövető egyének neveit azonnal jegyezzék föl. Az igazgatóság aztán az illetőket első sorban kitalhatná a versenyterekről, egyúttal pedig föl kellene jelentenie őket a büntető bíróságnál. Meg vagyok győződve, hogy e kettős megtorlás örökre elvonná azoknak a kedvét a másik becsületében való gázolástól, kikre minden skrupulus nélkül csitálni lehet: «Wie der Schelm ist, so denkt er».

Még egy visszasság mutatkozik a futatásokkal kapcsolatosan, de ez már nem a gyöpon, hanem a lapok hasábjain. A legkisebb és legobskurább krajezáros lapocska is fölesap jóvendőmondónak. Typeket közöl minden újság. A jámbor olvasó szentül meg van győződve,

valamelyik lóra, mint az a hordár vagy bolti kifizető, ki az ő lapját tekinti orakulumnak. Természetes, hogy az ilyen sporttudósító együtt érez a mobbal, ha veszít, és nyomatásban visszhangot ad minden gyanúsításnak.

Távol áll tőlünk azt követelni, hogy a magyar lapok is Róbert Milton-okat tartsanak sporttudósító gyanánt, mint a párisi «Figaro». Erre nem telik a budgetből. De azt elvárhatja a közönség, hogy ne vezetessék orránál fogva nálánál is tudatlanabb egyének által. Ha nincs a lapnak módjában hozzáértő és higgadt sport-

A puszta-szt.-tamási kastély.

— Gróf Almásy Imre és neje báró Wesselényi Cornelia —

és legelők

ki a 80-as évek óta nem járt azon a lapályos, tábla simaságú vidéken, mely Jász-Nagykún-Szolnokmegye déli részén terül el, az élénk meglepetéssel fogja látni: mily változás történt Puszta-Szent-Tamás környékén. A szántóföldek, rétek végtelen egyhangúságából, melyet csak imitt-amott tarkított egy-egy tanya, hirtelen, mintegy varázsütésre kiemelkedett egy pompás, kényelmes úri kastély, körülveve zöldelő, illatozó parkokkal. Kik ösmerjük az Alföldet, nekünk meglepő és jól eső ujdonság ez. Mert az utolsó évtizedek máshoz szoktatták szemünket: régi nemes udvarházak elzülleséhez, kastélyok elhagyatottságához és hajdan pompában virágzó kertek elvadulásához. Ősi családok fészkeiket láttuk kiürülni és helyükbe betelepülni jövevényeket, kik talán a gazdálkodáshoz jobban értenek, de a kiknek lelkülete előtt a patriarkális hagyományok és a híres magyar vendégszeretet már idegen dolgok.

Puszta-Szt-Tamás örvendetes kivétel: kalászos ronájára új élet költözött azzal a kastélylyal, melyet az Almásy grófok ősi nemzetségének egy ifjú sarja emeltett magának családi otthonul. Abban a látszólag jelentéktelen körülményben, hogy egy fiatal mágnás, megházasodván, nem siet se a fővárosban megtelepedni, se a meglevő családi kastélyok valamelyikét elfoglalni, hanem maga alapít magának új otthonát és pedig oly vidéken, mely idegen szemnek talán kietlen; e jelentéktelen körülményben a magyar főúri világ öntudatra ébredt, jőzan és aktív életcélokat követő gondolkodásának örvendetes jelensége nyilvánul.

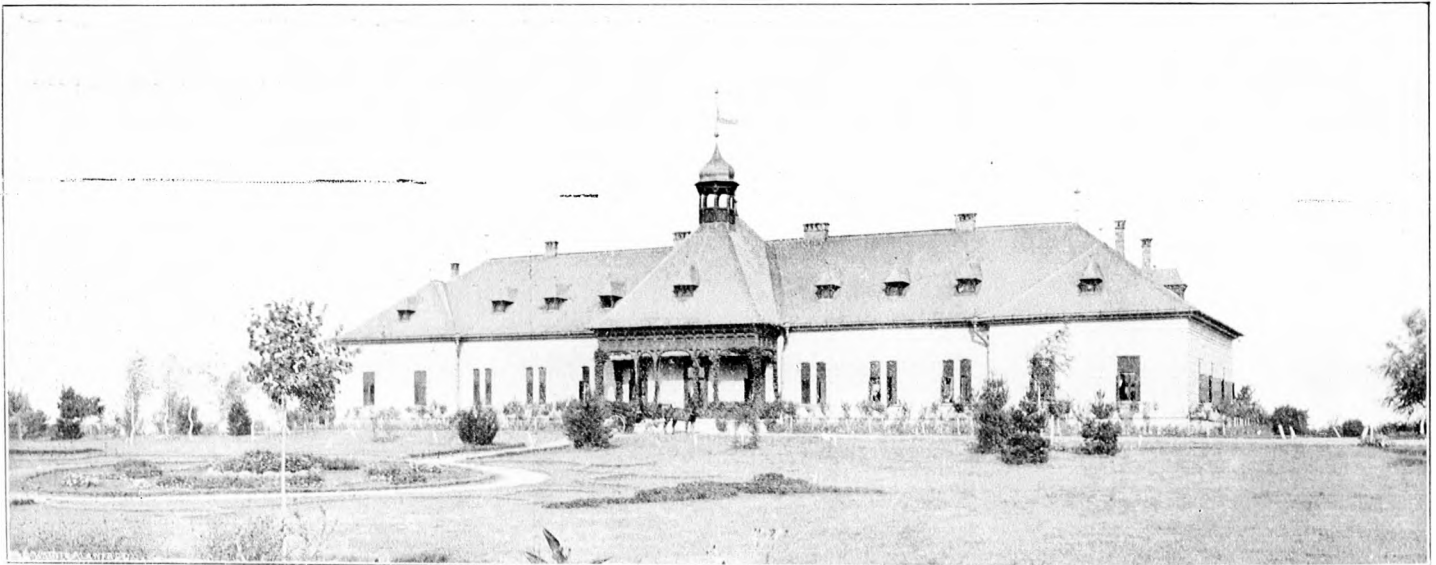
Hogy mily hatással és befolyással lehet valamely vidék társadalmi és gazdasági életére, valamint a népre és a munkásosztályra egy oly nagybirtokos, a kit családi hagyományai és

Gróf Almásy Imre és neje Wesselényi Cornelia báróné.

embert szerződtetni tudósítóul: inkább hagyjon fel a tyepeléssel. Azok a hasból irt kombinációk erősen hozzájárultak, hogy a közönség alantabb rétege elfajuljon mostani viselkedésére.

Az őszi meeting előtt jó lesz megszívlelni a fentebb mondottakat innen is, túl is, nehogy a botrányok ismétlődjenek és veszett hire támad-

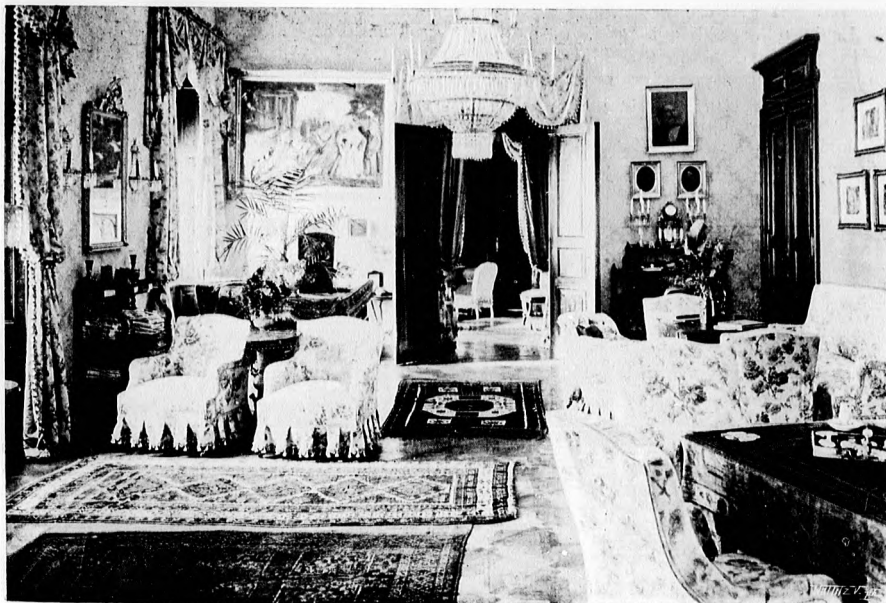

Gróf Almásy Imre pusztaszent-tamási kastélya.

hogy e typeket olyan szakférfi állítja össze, a ki bejáratos az úrlovasok közé, megfordul a trainirozó telepeken és összekötöttesben áll a jockeykkal, egyszóval: kiváló sportsman. Valójában pedig a nagy szakférfi többnyire pelyhedző bajuszú legényke, ki soha istállóban és trainer-telepen nem járt, a lovakat nem látja máskor, mint a futásnál, ennél fogva typteit blindben írja össze és a gyöpon ép oly vaktában rakja fel 2 forintjait a totalizatornál

jön a budapesti és alagi versenyeknek. Nagy kár volna, mert egyébként versenyekünk, úgy a dotáció, mint a résztvevő lovak számánál fogva, nyugateurópai nivón állanak. A most lefolyt nyári futamok is sok érdekest nyújtottak, s azért a jövő évi futamok elé érdeklődéssel tekinthetünk. Előbb azonban figyeljük meg az őszi meeting eredményeit, a mely a legbiztosabb támpontot nyújtja a versenypáripák klasszisanak megállapításához.

neveltetése fűznek a magyar földhöz, a ki az életet nem csupán *üzleti* szempontból fogja fel, hanem tudatában van, hogy neve és vagyona áldozatokra is kötelezi: azt, a mai szocialisztikus irányú korban fölösleges részletesen fejtegetni. Elég, ha arra mutatunk: sehol Magyarországon nem burjánzott fel a föld népének elégületlensége oly vidéken, a hol a nagybirtokosok magyar nemesi családok leszármazói és saját maguk kezelik uradalmait.

A p.-szt.-tamási kastély szalonja.

Ebből a szempontból tekintve Almásy Imre grófnak Pusztaszent-Tamásán való megtelepülését, örömmel tekintünk alig hat éves kastélyára. 1891-ben a kastély és a körülötte levő épületek helye még szántóföld volt. Ez évben kezdték meg a parkirozást, mintegy 100 holdnyi területen és a magas földszintes kastély építését, mely belső berendezésével együtt két év alatt készült el. 1893 óta állandóan lakja a tulajdonos, családjával együtt.

A park ültetvényei természetesen még fiatalok, de már is kellemes látványt nyújtanak, s a gondos ápolás alatt évről-évre szebben fejlődnek. A kastély tulajdonkép két részből áll, földtől folyosóval összekötve, mindkét tetőn csinos toronnyal. A homlokzati részen földtől veranda fogadja a látogatót, ki a belső berendezés előkelő finomságából meggyőződhetik, hogy lakói disztinvált izléssel bírnak. Különösen a nagy szalon, a grófné fogadó terme és az ebédlő — melyeket mellékelt képeinken bemutatunk — kötik le a figyelmet pompás bútorzatukkal, a faragott fából készült falburkolattal és műtárgyaikkal. A folyosóval összekötött mellékszárny foglalja magában a komforttal berendezett vendégszobák egy részét.

Úgy a kastély, mint a park vízvezetékkel van ellátva, s telefon köti össze a majorokkal és a többi uradalmi épületekkel. Az uradalom körülbelül 8000 holdból áll, melynek kezelését maga a fiatal gróf intézi épp oly buzgalommal, mint szakértelemmel. Kiváló gondot fordít az állat- és a vadtenyésztésre. Amannak minden ága képviselve van, főként a híres sarkadi gulyából, mely Almásy Imre gróf atyjának, Kálmánnak tulajdonát képezi. A szenttamási gulyában van 40—50 tehen, 500 anyabirka, 1—150 sertés, a ménesben pedig, mely félvér jukker lovakat nevel, 12—15 kanca. A vadtenyésztés céljaira készülték a parkkal összeköttetésben álló elkerített vadaskert, s a többfelé levő remisek. A vadállomány gazdagnak mondható; van őz, dánvad, vadpulyka, fácán és tömördek nyúl. 1897-ben két napig tartó hajtóvadászat alatt 2000 darab került puskaesőre.

E minta-uradalommá fejlődő birtok tulajdonosa, Almásy Imre gróf, még fiatal ember. 1868 február 1-én született Kétegyháza, Békésmegyében, mint id. Almásy Kálmán gróf v. b. titkos tanácsos, főrendiházi tag és Wenckheim Mária Krisztina grófnő, es. kir. palotahölgy harmadik fiúgyermeké. Az Almásy-család legrégibb nemes családaink egyike, mely előnevét a XVIII-ik században szerzett Zsadány és Török-Szent-Miklóstól nyerte, a grófi címért pedig Mária Teréziától 1771-ben.

Dr. Almásy Imre gróf középiskolai tanulmányait magán úton Aradon végezte. Ugyanitt szolgálta le a huszároknál az önkéntesi évet, s

tiszti vizsgát tevén, jelenleg is tartalékos hadnagy. Jogi tanulmányait Kolozsváron kezdte meg; mint harmadéves joghallgató Budapesten és Berlinben töltött egy-egy félévet, az államtudományi doktorátust Kolozsváron nyerte el 1891-ben.

Alig 24 éves korában, 1892 febr. 2-án már tagja lett a képviselőháznak. A kiváló tehetségű és jeles képzettségű fiatal gróft, ki szabad-élvű párti programmal lépett föl, a diósadi kerület bizta meg mandátumával.

Az egyházipolitikai campagne alatt azonban a pártból kilépett s pártonkívüli lett.

Néhány nappal képviselővé választása után, 1892. február hó 8-án vezette oltárhoz Szilágy megye főispánjának, báró Wesselényi Miklósnak és nejének báró Bánffy Agnesnek a leányát, Erdély egyik legbájosabb szépségét, hadadi báró Wesselényi Corneliát. Daliásabb, szebb és összeillőbb pár ritkán állott együtt oltár előtt. Egész Erdély arisztokracziája képviselve volt a menyegzőn, s mindenki örömmel látta e frigyét, mely a szerelem kötelékével fűzte össze két ősi család gyermekeit. A szépségében ragyogó leányból még bájosabb asszony lett, ki magával hozta Erdélyből az ottani mágnes nők rájongó hazaszeretettét, alapos műveltségét és emellett igéző egyszerűségét. A Wesselényi és

Bánffy-család, melynek vére csörgedez ereiben, mindenkor díszre volt a nemzetnek, s az utódok, leányágon is, hűek maradnak családjuk fényes hagyományaihoz. Almásy Imre gróf oly életmódot nyert Wesselényi Corneliában, aki ékesége minden szalonnak, lelke a legműveltebb társaságnak, példás úrnője a háznak és gazdaságnak, de mindenkifölött szerető feleség és gondos, jó anya.

A szenttamási kastély termeiben bájos gyermekek hirdetik vidám kacagással, duzzadó élet-erővel és szép külső alakkal a szülők szeretetét és boldogságát. Nem csoda, hogy Almásy Imre gróf nem vágyódik el a boldog családi fészekből. A megyei életnek azonban buzgó részese, s mint a gazdasági egylet elnöke és a közgazdasági bizottság tagja részt vesz ezek ülésin s minden közhasznú mozgalomnak élén áll.

Mire a park fái megnőnek, az Almásyok ősi törzsenek legfiatalabb hajtásai is megerősödvé mennek ki a nagyvilágba a szenttamási kastélyból. Akkor talán Almásy Imre gróft és nejét alkalma lesz közelebről megismerni a fővárosi közönségnek is.

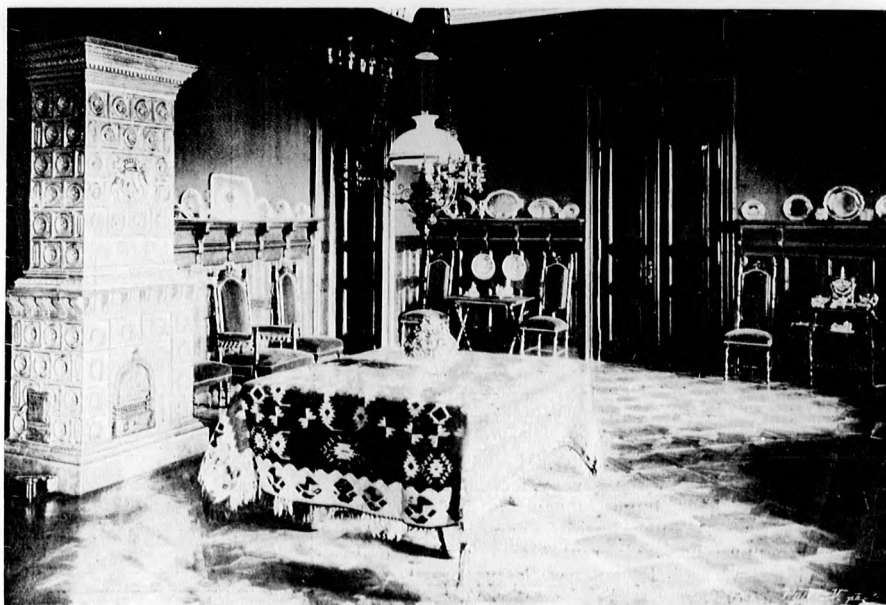
Vadászatok Franciaországban.

tömördek erdőirtás daczára, mely a forradalom óta elharapózott, még mindig terjedelmes erdőségek vannak északi és Közép-Franciaországban. A legnagyobbak a lyoni, villiers coteretsi, chantillyi, orleansi, compiégnéi, fontainebleaui és rambouilleti erdők. Ezek ősidők óta a vadászatnak voltak szentelve. Odon királyi rezidenciák vagy főúri kastélyok mellett terülve el, az előkelőség bizonyos színezetével bírnak. Rendesen ropant nagy fasor vezet egyenesen a kastélyhoz, míg a mellékfasorok szintén oly egyenest mint a zsinór metszik át egymást. A keskenyebb utak fölött az egymásra hajló lombok valóságos zöld bolthajtást képeznek.

A vad ugyanaz, a mi nálunk: szarvas, őz, vaddisznó, nyúl és farkas. Az utóbbit kopókkal is vadásszák. Nagyúri körökben divatos az angol porforce-vadászat is szarvasokra. Rendesen angol ebet használnak hozzá, mert a francziák lassubak. Az angol lovat azonban csak a sikon használják, hegyes vidéken jobb szeretik a hazai fajt. A régi híres «piqueur»-ök nem léteznek többé; a mostaniak nem sokat törődnek urakkal és vadászattal; olyan gavallérnál vagy meggazdagodott bankárnál szeretnek szolgálni, a ki sokat fizet és semmit sem ért a vadászathoz.

A vadászat drága multság Franciaország-

A p.-szenttamási kastély étterme.

ban. A ki rendben akarja tartani vadászterületét, lovait és kutyáit, annak bekekerül 100,000 frankba a multság, nem is szólva a vadak által okozott károkról kárpótlási összegéről. Egyes embernek többnyire drága ez a multság, ezért vadász-társaságok alakulnak, melyek tagjai reggel kirándulnak Párisból s estére már vissza is térhetnek.

Az állami jószágok vadászata a köztársasági elnök számára van föntartva. *Carnot* és *Faure* gyakran rendeztek vadászkatákat, *Loubet* azonban nem barátja a fegyvernek. III. Napoleon császár szenvedélyes vadász volt s évenként legalább egy millió frankot költött vadászataira.

A hajtóvadászatot vagy mint a francziák mondják: «a polgári vadászatot», rendszeren csak erdőben gyakorolják. Nyílt téren csupán fogolyra szoktak hajtóvadászatot tartani, hogy a madarakat a fák vagy bokrok mögé rejtőzött vadász puskája elé tereljék.

A francia vizslát kitűnőnek tartják, s azt mondják, hogy keresztezés által csak elfajul. Testalkatra kicsiny, de erős; legjobban tulajdona a rendkívüli türelem és az okosság, melylyel az elejtett vadat föl tudja találni.

A francia földesurak leginkább kedvelik a mocsári vadászatot. Hogy azonban ez mily ártalmas az egészségre, rendszeren csak készön látják be, mikor már a csúz és köszvény befészkelte magát tagjaikba. Hogy vadkacsát, mely Franciaországban csak a téli hónapok alatt tartózkodik, lőni lehessen, órákig kénytelen a vadász lesben állani száraz ágakból vagy nádból összetakolt kunyhóban, hol a szél ki- s bejár. Ha pedig vízi szalonkára fáj a foga, kénytelen bemenni a vízbe és kutyájával addig keresgélgetni a nád között, míg csak föl nem röppennek. Egyébiránt a mocsári vadászat aranynapjai már elmúltak Franciaországban, mert a posványokat kiszárítják, s a mocsári tavak helyét rétek és vetések foglalják el.

Néhány nagyobb földbirtokos fáczánost is tart, hol nemesak fáczánt, hanem fogolyt is nevelnek. A fáczántojásokat közönséges tyukokkal költetik ki. A kicsinyeket hangyatojással vagy fött marhahúsból, tojás, kenyér és czikoriából álló vegytűlkeket etetik. Egy fáczános-kert berendezése többé kerül 25—30,000 franknál, évi fentartása pedig 8—10,000 frankba. Tekintve azonban, hogy a fáczányt drága pénzen veszik, az évi bevétel födözi a kiadást.

Vadák által okozott károkról sokat kénytelen fizetni a francia vadász-uraság. Némely vidéken ez az apró földbirtokosokra és a parasztokra nézve valóságos jövedelmi forrás. Nem trágáz-

A vadak azonban az erdőben is sok kárt okoznak. Legkártékonyabb a tengerinyúl, mely sok vidéken vadon tenyészik s a fák héját alul mind lerágja. Óriási szaporasága miatt hamar elpusztít egy erdőt, ha szorgalmasan nem vadászszák. A legtöbb községi erdőben bérbe van adva a vadászat. Összesen mintegy 800,000 ember őrzi a vadászatot, s ha a vad értékét,

Gróf Szápary Pál és neje.

melyet egy-egy ember lő, ötven frankra becsülik, úgy az egész érték évi 40 millióra rúg.

A francia vadászati törvény 1844-ig szabadon engedte a vadászatot és csupán a szántóföldeket óvta az aratás előtti időben. Miután azonban a vad napról-napra fogyott: a képviselőház új törvényt alkotott, mely tömérdek megszorítást tartalmaz. Ennek daczára az orvvadászat erősen divik Franciaországban és a vadászati tilalom áthágási eseteinek száma közel 20,000.

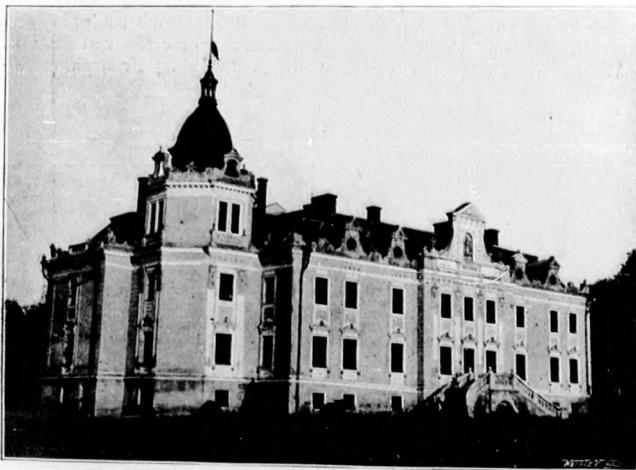
Sorok-ujfalui kastély.

— Gróf Szápary Pál és neje Przedzička Mária Lujza grófnő. —

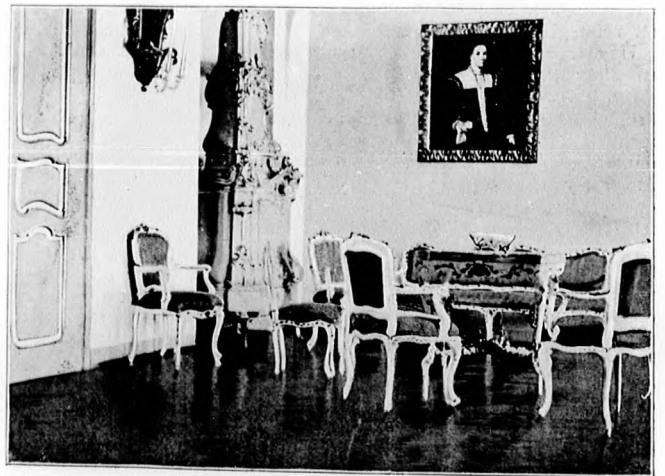
Ezen a nyáron ösmeretessé vált az a vasmegeyi kis taluska, mely Sorok-Ujfalu néven szerepel, nem a világtörténelemben, hanem egyelőre csak a magyarországi községek lajstromában. Egy látogatás emelte ki az ösmeretlenség homályából s tette sokak szemében irigyeltté. Boldogult trónörökösünk özvegye, a bájos *Stefánia* főhercegnasszonytöltött itt néhány napot *Szápary Pál* gróf és nejének vendégszerető kastélyában.

A fiatal főúr, kinek arcképét ritka szép nejevel együtt e számunkban bemutatjuk, ahhoz a jeles családhoz tartozik, mely a mellett, hogy politikai és közéletünkben mindig elsőrangú szerepet játszott, kiválóan bírja az uralkodóház rokonszenvét. A Száparyak jó magyar hazafiak és hűséges hívei a dinasztianak. *Gyula* gróf, az egykori miniszterelnök, a politikus élet egyik kapacitása; *István* mint Magyarország első vármegyéjének étvizében át volt főispánja jutott közszeretethez; a boldogult *Géza* gróf a fumei kormányzó székben szerzett érdemeket, majd mint magyar főudvarmester kölesőzött az udvari méltóságnak nagyobb fényt és súlyt egyéniségének imponáló és lebilincselő tulajdonságaival. Jeles képességeit mindkét fia: *László* és *Pál* grófok egyaránt örökölték. Szápary *László* gróf, az idősebbik, korán kilépett a politikai küzdőterre s ma már valóságos belső titkos tanácsosa Ő Felségének és kormányzója Fiumének.

A sorok-ujfalui kastély ura, *Szápary Pál* gróf, még fiatal ember; de nemesak az arisztokrata-világ kedvence, hanem ösmeretes és rokonszenves alak a fővárosban, főként írói és művészi körökben. Még egyetemi hallgató korában résztvevett minden művészeti mozgalomban és számos jótékonyezélő multság sikerét biztosította nemesak lelkes buzgalomával, hanem személyes közreműködésével. Kitűnő zeneértő, czimbalmos igazi virtuóz. Egyetemi tanulmányai befejeztével a földművelésügyi miniszteriumban vállalt állást, hol szorgalmával és alapos képzettségével tűnt ki. Atyjának tavaly történt halála után bucsút kelle vennie a tiszviselői pályától, melyen fényes jövő várt reá s a praktikus gazdálkodáshoz fogott a nagy kiterjedésű családi birtokokon. De csak rövid ideig volt egyedül. Tavaly nyáron nőtül vette *Przedzička*

Gróf Szápary Pál sorok-ujfalui kastélya.

Szalon a sorok-ujfalui kastélyban.

zák földjeiket s csak úgy vetik be, hogy éppen valami látszatja legyen. Ősszel aztán panaszra mennek a bírósághoz, hogy a szomszédos vadaskert állatai annyi kárt tettek vetéseikben, hogy nincs mit learatni. A bíróság vagy megítéli a kártérítést vagy legtöbbször maguk a felek kiegyeznek. Ez a spekuláció oly nyereséges, hogy a vadak pusztításainak kitétt földeket sokkal drágábban vásárolják vagy veszik hasznosbérbe, mint a többi.

A tulajdonképeni vadászati saison októberben kezdődik, a mikor az előkelő világ visszatér a tengeri fürdőkből. Ilyenkor megnépesednek nemesak a bretagnei kastélyok, hanem a pénz-arisztokrácia fényes, modern falusi palotái is vadászvendégekkel, kik között persze sok az olyan «vadász», ki nem ejt kárt a vadakban, csak — a hajtókban.

Mária Lujza grófnő, Lengyelország egyik szépségét, kire valóban találóak Millöcker sorai: «A lengyel nőben egyesülnek a többi összes bájai». A fiatal pár állandó tartózkodási helyül Sorok-Ujfalut választotta, mely régebben a báró Mikos család tulajdona volt, de még bold. Szápary Géza gróf megvásárolta és László fiának hagyta örökül. Pál gróf ez évben bátyjától vette meg a birtokot, melyen a kastélyt a boldogult főudvarmester építtette. A fiatal főúr szenvedé-

lyes gazda és mint ilyen kivált a lótenyésztésre fordítja figyelmét. Négyes fogatai feltűnést szoktak kelteni a kiállításokon és az ügétversenyeken. E nyáron is egy fogata annyira megtetszett Stefánia főhercegasszonynak, hogy még ott időzése alatt megvásárolta.

A sorok-ujfalu kastély, mint a mellékelt két kép mutatja, igen izléses és csinos épület. Szép park környezi, melyre a grófné nagy gondot fordított. A termek finom ízléssel vannak berendezve. Az egyikben, melyet bemutatunk, Morosini grófné hagyatékából származó régi velencei bútorok vannak, a falon függő kép hírneves olasz festő műve. Télen a fiatal pár valószínűleg a főváros lakója lesz s az előkelő társaság meggyőződhet majd arról, hogy a szép lengyel grófnéasszonyból igazi magyar főúri asszony lett. Ha ez érdem, akkor Szápáry Pál grófnak kell gratulálni érte.

A beodrai kastély.

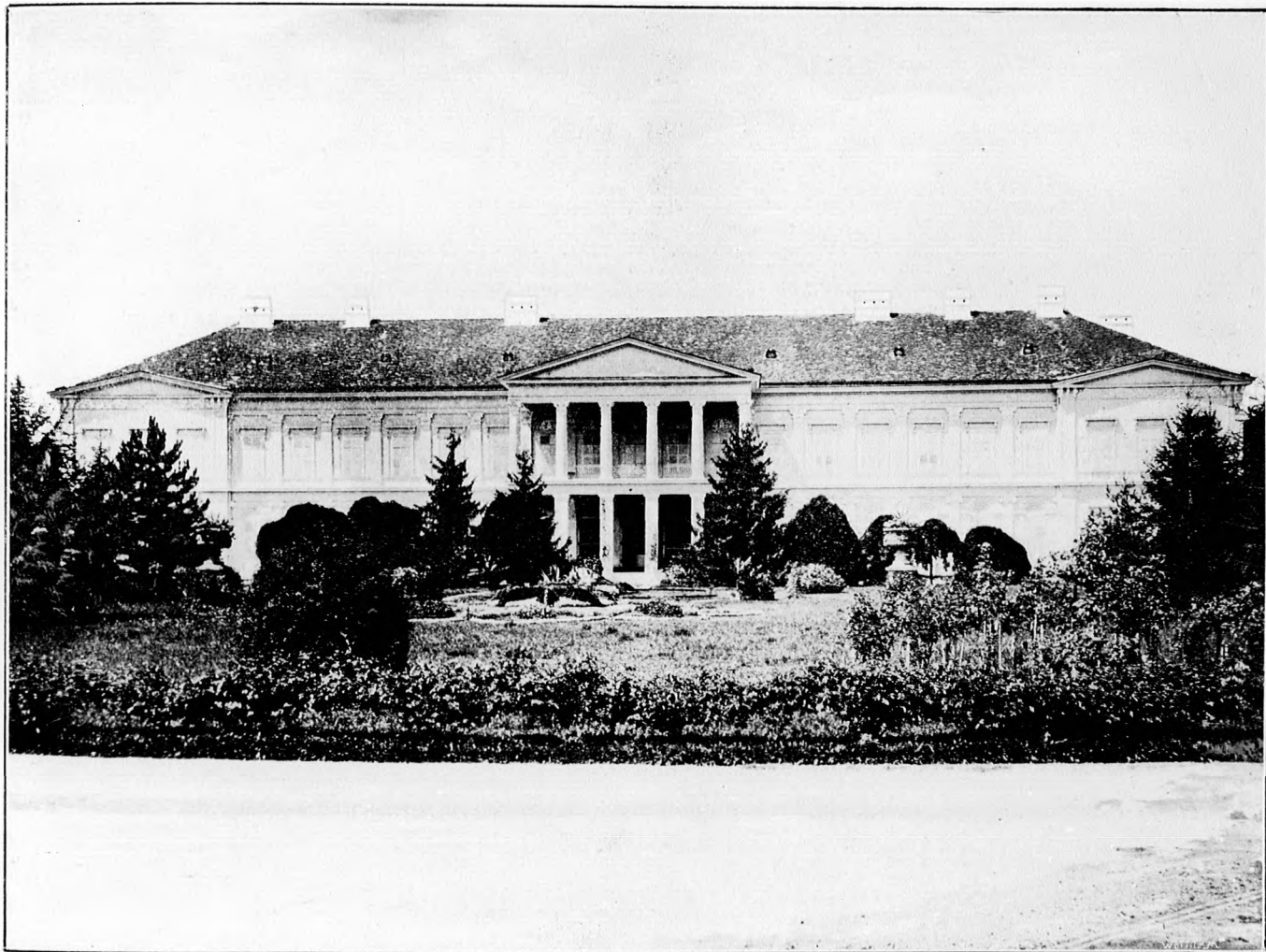
— Beodrai Karátsonyi Andor. —

Mígdon a magyarországi kastélyéletet bemutatjuk és a műízlés fejlesztésére képekben adjuk azt, a mit a magyar előkelő világ építkezésekben és berendezésekben utánzásra méltót produkált, nem mulaszthatjuk el, hogy egy pillantást ne vessünk a gazdag Bánságra, melynek területén fekszik a Karátsonyiakról híres Beodra.

Nagykikindától alig egy órányira találjuk a szerb és német lakosságú Beodra községet, mely a Karátsonyiak ősi fészke. Itt lakik állandóan a család egyik ága és ez ág legfiatalabb hajtása: Karátsonyi Andor.

A beodrai kastély a plaszticitás szempontjából igazán bámulatra méltó. Aránylag még nem régi épület *Wied* József pesti építész tervei szerint 1840-ben kezdték építeni és csak 1846-ban készült el. A kastélyt Karátsonyi László, a főispán építtette, kinek Beodra kedvenc tartózkodási helye volt. A kastély a legtisztább görög stílyt képviseli és arányainak összhangzatosságával imponál.

E hatást persze még emeli a félszázados park, mely az épületet körülveszi. A kastélyba a homlokzat felőli oldalon is be lehet jutni, de a kocsifeljáró a kastély hátulsó részére vezet. Ha itt lépünk a kastélyba, mindjárt egy dór-stílyú fehér márvány oszlopcsarnokban találjuk magunkat. Jelen számunkban négy képet mutatunk be a kastélyról: és pedig annak külsejéről a homlokzaton, a belső termekből pedig egy ebédőt, egy szalont és egy úri szobát, melyek

Beodrai Karátsonyi Andor beodrai kastélya.

A múlt évben a gróf Olaszországban is résztvett egy ügétversenyen, s díjat nyert. Most pedig nemsohára részt fog venni abban az érdekes versenyben, melynél hosszabb pályát alig ügettek végig lovak: a szombathely-grázi versenyben. Laikus ember azt hiszi, hogy ily verseny megnyeréséhez nem kell egyéb, mint jó lovak. Pedig egyéb is kell: szakértelem és erő annak a részéről, ki a gyepelt kezeli. Szápáry Pál gróf, ki külsejére nézve épenséggel nem Herkules, elsőrangú lószakértő és edzett, izmos karokkal rendelkezik.

Ha *Nagy Iván* «Családok története» című adatgyűjteményét felütjük, megtaláljuk benne, hogy Karátsonyi Tivadar 1718-ban, III. Károly királytól nyerte a címeres nemesi levelet és a beodrai előnevet maga és családja számára. Utódai közül említésre méltó a nemesszívű *Karátsonyi László* is, ki 1812-ben 10 ezer forintot ajánlott fel a Ludovica ezéjaira.

Egyik legkiválóbb tagja e családnak, beodrai Karátsonyi László volt, ki a közigazgatás szolgálatában állott s mint képviselő emelkedett rangról-rangra. 1836-ban Torontálmegye másod alispánja volt, de már 1845-ben az első alispáni székben találjuk őt. A forradalom évében pedig már a vármegye főispánjaként szerepel.

Karátsonyi László unokatestvére: *Guidó* Ferencz József királyunk által grófságra emeltetett. Beodrai Karátsonyi Andor fia Karátsonyi Ferencznek és ivándaí Karátson Irmának.

arról a kiváló ízlésről tesznek tanúságot, mely Beodrán honol. Meg kell említenünk a pompás téli kertet is, a mely szintén a beodrai kastély szépségeihez tartozik.

Mint említettük, a kastély mostani ura és lakója Karátsonyi Andor, ki szeretettel ragaszkodik nemzetsége ez ősfészkehez. A kastély ura még egészen fiatal ember, de nagy képzettséggel és szakértelemmel van felruházva.

Mint a Karátsonyiak általában: ő is áldozatkész a közjó érdekében. Hogy csak két esetet is említsünk: a torontáli éhség leküzdésénél szép szerep jutott beodrai Karátsonyi Andorra is és ugyancsak sokat tett, hogy elfojtani segítse a bánsági szocializmust.

Beodrai Karátsonyi Andor nemcsak nevet örökölt, hanem *jellemet* is. Családja ősi vonása ez, valamint a munkaszeretet, mely őt sem hagyja cserben, sőt a Bánság legkiválóbb földesurai közé emeli.

Ős-Páris.

— Eredeti levél. —

Páris, szeptember 25.

Még közel kilenc hónap választ el a világkiállítás megnyitásától, de már most csodás képet tár a kiállítás területe ama kiváltságosak szeme elé, kik oda beléphetnek. A francia szellem és művészet önmagát multa felül.

Az 1900-iki kiállítás apotheozisa lesz az emberi előrehaladásnak és szinte beláthatatlan perspektíváját nyitja meg a jövő századnak. Ipar, művészet és ízlés egyesültek, hogy diadalünnepé tegyék az egész világ számára a jövő esztendőt.

letűnt századok minden jellemző és érdekes sajátossága.

Páris szintén követi a példát s be akarja mutatni a régi idők fényét, ragyogását. Elővárszolni akarja újból azt a Páris-t, a melyen évszázadokon át csüngött Európa szeme.

A legkiválóbb építészek és művészek vetélkedtek, hogy valami rendkívülit hozzanak létre. Egy korszakot utánozni, ennek épületeit lemásolni könnyű dolog lett volna. De most mindenben a jellemzőt, a meglepőt, a változatos keresték és történelmi nevezetességek után kutattak; kénytelenek voltak Páris-t különböző időszakai szerint bemutatni. Választották pedig a 15-ik század végétől a 19-ik század elejéig terjedő korszakot. Nagy munkát végeztek. Összhangzóvá tenni a különböző idők remekait úgy,

régi francia házak számtalan festői typusát egyesíti magában. Itt van Molière szülőházának mása. Az eredetit, melyben 1622-ben látott napvilágot Poquelin kárpitos fia, a legnagyobb vigjátékíró: Molière, csak 1820-ban rombolták le. Ezzel szomszédos az egykor híres alchimistának *Flamelnek* a háza. Gazdája nagy emberbarát volt, valóságos legendakör vette körül. Házában szegény embereknek ingyen adott lakást; bér fejében csupán imádkozniok kellett érte és családjáért. A ház homlokzatán most is olvasható lesz az eredeti felírás:

«Nous homes et femes laboureurs damourant an porche de ceste maison, qui fust batie en l'au de grace mil quatre cent et sept, somes tenus chascun en droit soy dire tous les jours une patrenotre et l. Ave Maria en priant q. sa

Úri szoba a beodrati kastélyban.

Megkísértem majd összeállítani e lapok szíves olvasói számára mindazt, a miről érdemes előzetesen tájékozódni. Ezúttal a kiállításnak azt a részét ösmertetem, a mely szigoruan véve nem tartozik a hivatalos keretbe, de épp oly érdeklődésnek fogja tárgyát képezni.

Ős-Párisról akarok szólni. Önök már tudni fogják, hogy körülbelül mit jelent ez az elnevezés. Az újabkori kiállítások mindenikének volt ilyen ősvárosa. Alt-Wien, Alt-Berlin, le vieux Bruxelles, a genfi falu és Ős-Budavára külön-külön vonzóerejét képezték az illető kiállításoknak. Vonzott, mert eredeti, új, ősmertlen, jellemzetes volt. Feltűnt a mult minden festői sajátosságával. Az ódon várfalak, őstornyaiakkal, röpülő hídjaikkal, az erkélyszobák, a fantasztikus tornyocskák, a szédítő magas tornyok, a külön álló haranglábak. Aztán a remekműví ódon bútorok, a főúri fényűzés, a polgári egyszerűség, a tarka élet, festői viselet, szóval: a

hogy műértőnek és laikusnak egyaránt gyönyörűsége teljék benne, művészi feladat.

És tervük immár megtestesült. A régi dicsőséget és szörnűű forradalmakat látott Páris föltámadt hamvaiból a Szajna partja mellett teremtet Ős-Párisban. Járhatunk majd utcáiban, bámulhatjuk stylszerű épületeit s elvegyülhetünk festői öltözetben nyüzsgő népe közé. Feltárul majd előttünk kereskedelme, iskolai élete, városrendszete, katonasága, szóval a letűnt századok életének minden mozzanata.

Ős-Párisba az «Alma»-hidon juthatunk át és pedig először az iskolák negyedébe, a «Quartier des Écoles»-ba, a «Saint Michel» kapun át, mely a 16-ik század építészetének egyik remeke. Akkor is diadalkapunak készült és így igen alkalmas, hogy zászlódíszszel lássák el és karzattal körítsek, a melyekről a régi Páris zenekara fogja jelezni az ünnepélyek kezdetét.

A «rue des vieilles Écoles» nevű utca a

grace fasse pardon aux pources pescheurs tres passez. Amen.»

Nem messze van tőle a francia sajtó szülőháza: a «Grand Coq». 1631-ben ebben alapította Théophraste *Renaudot* orvos a «Gazette de France» című lapot. Környékén lesznek a hajdani nyomdászok és könyvkereskedők, a góthikus styllű és gyönyörű fametszetekkel díszített művekkel.

Ős-Párisban éledt fel újra a világ egyik leg-érdekesebb temploma, a Saint Julien des Menétiers, a mely a 13-ik században épült és a párisi bohócok meg muzsikuskok temploma volt. Czéhük egész a forradalomig kizárólagos jelleggel bírt a templomban, azután a tánczmestereké lett. Előtte tanyázott a bohócok, hegedűsök, énekesek, trombitások stb. víg serege és várta, hogy valamelyes ünnepélyre vagy lakodalomra híjják. Ezeket most mind látni fogjuk magunk előtt korhű öltözetekben.

Ős-Páris összes épületeit, melyek mindenike magában véve egy-egy remekmű, ki győzné leírni? Hát még azokat a mulatóhelyeket, melyek nagyság, fényűzés és originalitás szempontjából ritkítják párjukat.

Látni kell majd mindent eredeti szépségében. Be kell járni a főiskolák korcsmáit, a középkori műhelyek boltjait, a renaissance korszakából származott remek épületeket, a jelmezes szolgaszemélyzettel ellátott mulatóhelyeket és az egyéb csodadolgokat, melyek úgy viszonylanak a mi Ős-Budánkhoz, mint egy eredeti Rafael kép egy kopott színyomathoz. Látni kell majd nappal mosolygó napfényben és este, a mikor kigyúlnak a villamos lámpák ezrei, szól a zene, terein visszhangzik a dal és kacaj
Gaston de Mérynac.

álmódózik lelke mélyén szendergett, s az emberiség természetesnek találta, hogy a ki rab, az testileg is szenvedjen.

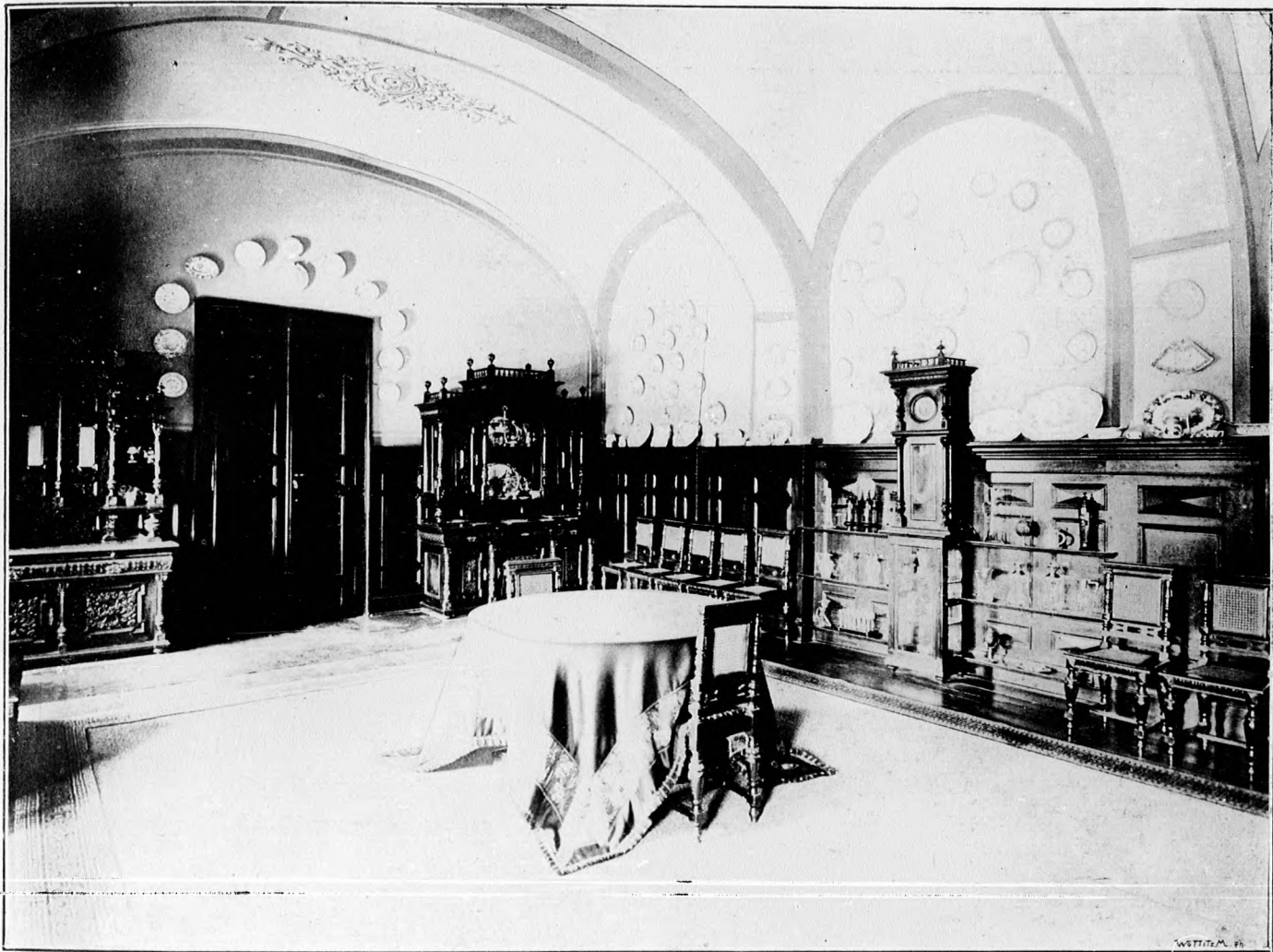
E börtönöknek most a patkányokon kívül emberi lakói is vannak. Távső hasztalan vizsgálja a nyílásokat: oda fel nem kapaszkodhat a fogoly. Pedig olyan arczokat lehetne látni a rácsok közt, melyeket ősmérünk illusztrált lapok hasábjairól. Minisztereket, magas rangú hivatalnokokat, kik nem is oly rég vezérserepet játszottak Szerbia államéletében.

Hogy miért és miként kerültek oda, az újságolvasó előtt nem ősmertlen. *Milán* király ellen, ki most nem uralkodója Szerbiának, hanem csak főparancsnoka a hadseregnek: merénylet történt. A vizsgálat kétségtelen adatokat szerzett, hogy a merénylet nem csupán egy meghibbant agyvelejű vagy szubjektív okok folytán elkecseregett ember műve volt, hanem bünyös benne és felelős érte egy egész párt. E lapok hasábjaitól távol áll úgy a

gyűlöli *Milán* királyt, ki mint Európa egyik legzseniálisabb politikusa bölcsen tudja, hogy álmok hajhászása csak a megsemmisüléshez vezet s ezért rendíthetetlenül lojális barátja monarchiáknak.

E pár szó megadja a magyarázatot azokhoz az elkecseregett, kiméletlen támadásokhoz, melyekben a szerb sajtó egy része már évek óta részesíti *Milánt* és ahhoz a merénylethez, mely a nyáron döbentette meg a civilizált világot.

Az Obrenovics családban nem első eset, hogy gyilkos fegyvert emeltek hozzátartozói ellen. Tudjuk, hogy *Milán* nagybátyját és közvetlen elődjét: *Mihályt* gyilkos kezek terítették le Belgrád mellett, a topcsédesi parkban. Maga *Milán* szintén szemben állott már a halállal nemcsak a harcmezőn, hanem székesegyháza előtt is, hol egy exaltált és hasonlóképp politikai pártvezérek által fölbiztatott nő revolvergolyót röpített feléje a 80-as évek elején.

Étterem a beodrai kastélyban.

A belgrádi merénylet.

Az al-Dunát járó hajókról sok szem tekint mostanság a belgrádi vár felé. Mint látványosság is méltó a festői jelzőre. Tövében ölelkezik össze lassú folyással, szinte tóvá szélesedve, a Duna és a Száva. Óriási silbakként áll ott a parton, századok óta áttekintve a magyar lapályra. Koronája buján zöldelk; a Kalimegdán park lombos fái árnyékot vetnek az omladozó bástyafalakra, s enyhítik a rideg hatást, melyet a kopár, meredek hegyoldal kelt a szemlélőben. Itt-ott egykorú redoute-ok közepén, erős rácszatú, apró nyílások pislogatnak felénk. Szelelő lyukak ezek? Pincze van-e mögöttük vagy börtön?

Az utasok tudják, hogy börtön Mély, sötét és nyirkos. Azok a parányi nyílások csak levegőt bocsátanak beléjük; a napfény megtörik a redouteok falán, mielőtt bevilágíthatna a nedves, penészes falak közé. Még a törökök készítették, abban a korban, midőn a humanizmus csak egyes

bel, mint a külföldi politika, s ezért nem bocsátkozhatunk a szerb viszonyok taglalatásába. Elég annyit megemlíteni, hogy oda lent, túl a Száván és a Dunán, egész más az emberek lelki világa és fölfogása, mint nálunk és Európa nyugoti államaiban. A szláv kelet még nincs kiforvva, s a civilizáció csak külsőségekben nyilvánul. A dinasztikus érzelem pedig, mely Magyarországon szilárd alapja a trónnak, ott a műveltebb és előkelőbb rétegekben vajmi gyöngye lábón áll. A pártküzdelmek hullámai kicsapnak a törvényhozás terméből s gyakran szennyes tajtékjuk hozzáverődik a trón számolyához is. Aztán még egy fontos körülmény játszik szerepet az államéletben: az egyes pártok ellen- vagy rokonszenve a külföldi hatalmakhoz. Az a párt, mely most összeesküvést szított *Milán* király ellen, Oroszországhoz vonzódik, s tőle várja álmai teljesedését: a nagy Szerbia föltámasztását. Ez álm keretében tartozik Bosznia is, meg a magyar alvidék azon része, hol szerb ajkú magyar állampolgárok laknak. Természetes tehát, hogy Ausztria-Magyarország szálka ennek a pártnak: a radikális szerbségnek a szemében, s

Nekünk, magyaroknak, van okunk érdeklődni, sőt aggódni az Obrenovicsok helyzete és jövője iránt. A közelmúlt története szolgáltat bizonyosságot, hogy ez a család mindenkor őszinte rokonszenvvel volt hozzánk, a Karagyorgyevicsok, Szerbiának másik uralkodócsaládjá, a mely az Obrenovicsokkal felváltva ült a fejedelmi székekben, mindenkor ellenünk foglaltak állást. Obrenovics Mihály, kit a számíztott Karagyorgyevics György 1868-ban gyilkoltatott meg, a magyar nemzet iránti vonzalmának azzal is kifejezést adott, hogy magyar nőt: gróf *Hunyady* Juliát ültette maga mellé a trónra. A tavaly elhunyt gróf *Hunyady* Lászlónak, Milos fejedelem sógorának nem-sokára sajtó alá kerülő emlékiratai sok érdekes és eddig ismeretlen adattal fogják bizonyítani, mily őszinte és igaz érdeklődéssel viseltetett a fejedelem a magyarok iránt.

Ez a vonzalom átöröklődött utódjába, *Milán*ba is, ki mint gyermekiljú korába került Szerbia trónjára. Nem hiszem, hogy volna Európának még egy koronás fője, ki országának annyi sikert ért volna el és mégis oly méltatlanul bíraltatnék, mint *Milán*. Ő szabadította fel

Szerbiát a török szuzerenitás alól, s emelte fejedelem-ségről királysággá. Alatta épültek ki a vasutak, gyarapodott a kereskedelem és haladt gyors léptekkel a kultúra. Minden módot és eszközt megragadott arra nézve, hogy nemzetét a civilizáció és a modern haladás útján előre vezesse. De ugyanakkor számot vetett azzal is, hogy Szerbiának nem szabad terjeszkedési politikát követnie, hanem a legbarátságosabb viszonyban kell élnie Ausztria-Magyarországgal, melyhez összes gazdasági érdekei fűzik.

Két nagy szerencsétlensége volt ennek az általános műveltségű, éles eszű és előrelátó uralkodónak. Az egyik: házassága, a másik: vagyoni helyzete. A trónra oly nőt emelt, kinek ereiben orosz vér csörgedez és a kit mértékelen uralomvágy hevít. *Kecsko* Natalia Belgrádban nem elégedett meg a hitves és az anya szerepével, hanem politikát is akart fűzni, férjével homlokegyenest ellen-

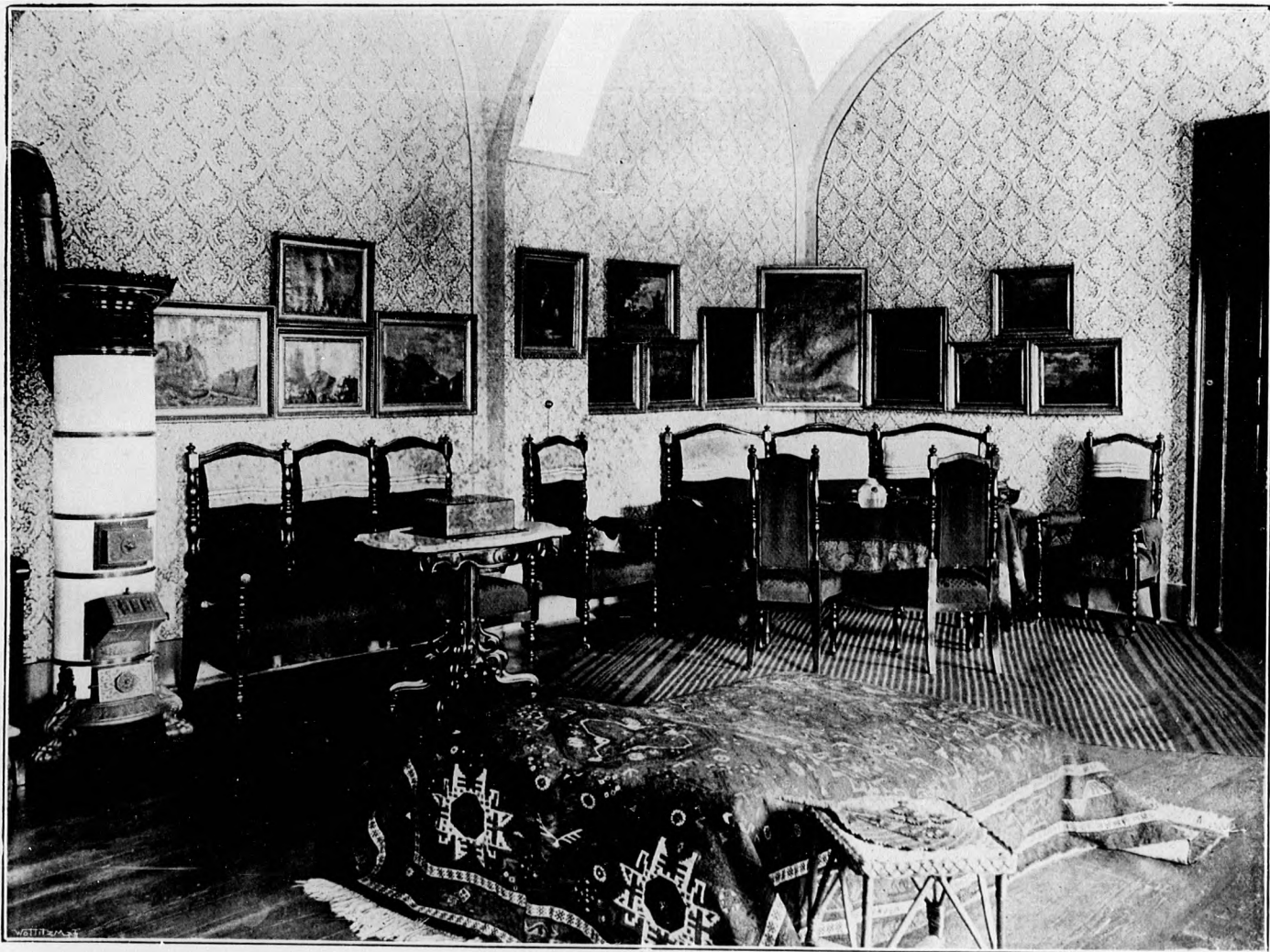
ringenből elvitték Bukarestbe, harmincz évi uralkodása alatt megtakarított magának — (a román lapok másképp fejezik ki) — többet száz milliónál. Hogy Milán szegény maradt: ez a legfényesebb bizonyítéka tisztakezűségének. A nagy vagyonnal nem bíró uralkodók azonban sok mellékes körülménnyel kénytelenek számolni. Battenberg Sándor soha nem hagyta volna el Bulgáriát, ha csak tíz millió magán vagyonnak ura lett volna. És viszont Koburg Ferdinánd nem ülne immár 12-dik esztendeje Szófiában, ha családi jövedelméből civilizistáját évenként meg nem szerezne annak legalább háromszorosával.

Milán vagyontalansága szolgáltatott okot, hogy bele- nézzenek háztartásába, kiadásaiba és elhíreszteljék szerte- világon könnyelműnek, tékozlónak. A mikor leköszönt a trónról fia javára, hogy a személye ellen agitáló párt kezéből kivegye a fegyvert, s kiment külföldre: akkor tünt ki, hogy a mozgalom nem csupán az ő személye,

kéz nem jól cselezott, s Milán sértetlenül nyúlhat — nem a megtorlás eszközeihez, miként a sajtó nagy része botorul hirdeti — hanem országga nyugalmának és további békés fejlődésének biztosításához.

Mélyek és sötétek a börtönök ott a Kalimegdan oldalán! A kiket most onnét visznek föl a bíróság ter- mébe, csaknem kivétel nélkül megérdemlik, hogy bitó- fára vagy örök rabságra kerüljenek. Szerbia nyugalma függ attól, hogy a forradalmi elemek kipusztíttassanak.

A rögtönítelő bíróság, mely most tárgyalja az össze- esküvők pörét, elég bizonyítékkal rendelkezik a vádlottak ellen. Nem kell tartani attól, hogy ártatlanokat sújtson ítélete. A pörbe sem a kormány, sem Milán király nem folyik be, hanem a bíróság teljesen függetlenül jár el. Az európai közvélemény most már tisztában lehet azok- kal a szerb «hazafiakkal», kik még nemrég miniszteri székben ültek, most a vádlottak padján gőnyednek. Még

A beodrai kastély szalonja.

kezőt. A szakítás előrelátható és elkerülhetetlen volt. Mindaz, a mit a lapok írtak, könnyelmű és ostoba pletyka. A történet majd meg fogja állapítani, hogy a királyi párt egyedül a politika választotta el egymástól, s nekünk éppenséggel nem volt okunk búsulni a fölött, hogy a szép királyasszony elhagyta országát.

A másik szerencsétlensége Milánnak igen prózai. Nem gazdag ember. És ez egy uralkodónál, kinek civilizistája alig fődözi a legszükségesebb kiadásokat, nagyon fontos körülmény. A vagyon szükséges kellék a hermelinhez és koronához is. Igazi függetlenséget és hatalmat csak ez ad. Az olyan uralkodó, ki nem költhet többet, mint a mennyi jövedelemhez az adófizetők juttatják: veszít a nimbuszból s kiteszi magát annak, hogy alattvalói meg- kritizálják költségeit. Ez volt Milán helyzete és sorsa. Magán vagyona úgy szólván semmi. Az Esterházy her- czegek és a Károlyi grófok nálunk, hozzá képest, Kró- zusok. Mint fejedelem és később mint király, talán sze- rezhett volna magának. Hiszen szomszédja, a román király, ki alig rendelkezett két millióval, midőn Sigma-

hanem az egész Obrenovics-család ellen irányult. Milán ellenségei egyúttal ellensége annak a politikának is, mely békét és nyugalmat akar a Balkán-félszigeten. A radi- kálisok egyformán gyűlöltek az apát a fiúval, midőn rájöttek, hogy az utóbbi sem akar kedvök szerint ko- mányozni. Sándor király épp oly józan politikus, mint Milán, s országát a békés fejlődés útján akarja boldogí- tani, nem pedig kalandok révén. De trónja és élete e miatt veszedelembé került. Mi természetesebb tehát, hogy a fiát szerető apa és a nemzete jövőjét féltő hazafi hazasiéttel, nem pedig ellenőrizni és vas energiájával leküzdeni az ármánykodásokat.

Kéletem egy emberi élet — még a koronás főc is — nem sok gondot okoz. Egy jól irányzott lövés s az aka- dály el van hárítva. Ha Sándor királyra sütik vele a revolvert, a kit még megragalmazni sem lehetett eddig, egész Európa felháborodása sújtja őket. De Milán meg- gyilkoltatásával szemben kész a mehetség, az a sok rága- lom, melylyel multját és egyéniségét sikerült a külföld előtt elhalmozni. Szerencséje Szerbiának, hogy a lérencz-

a gonosztevők bátorsága is hiányzik belőlük; tagadnak és hazudoznak úgy, hogy nevetni lehetne, ha nem lenne az ügy oly szomorú.

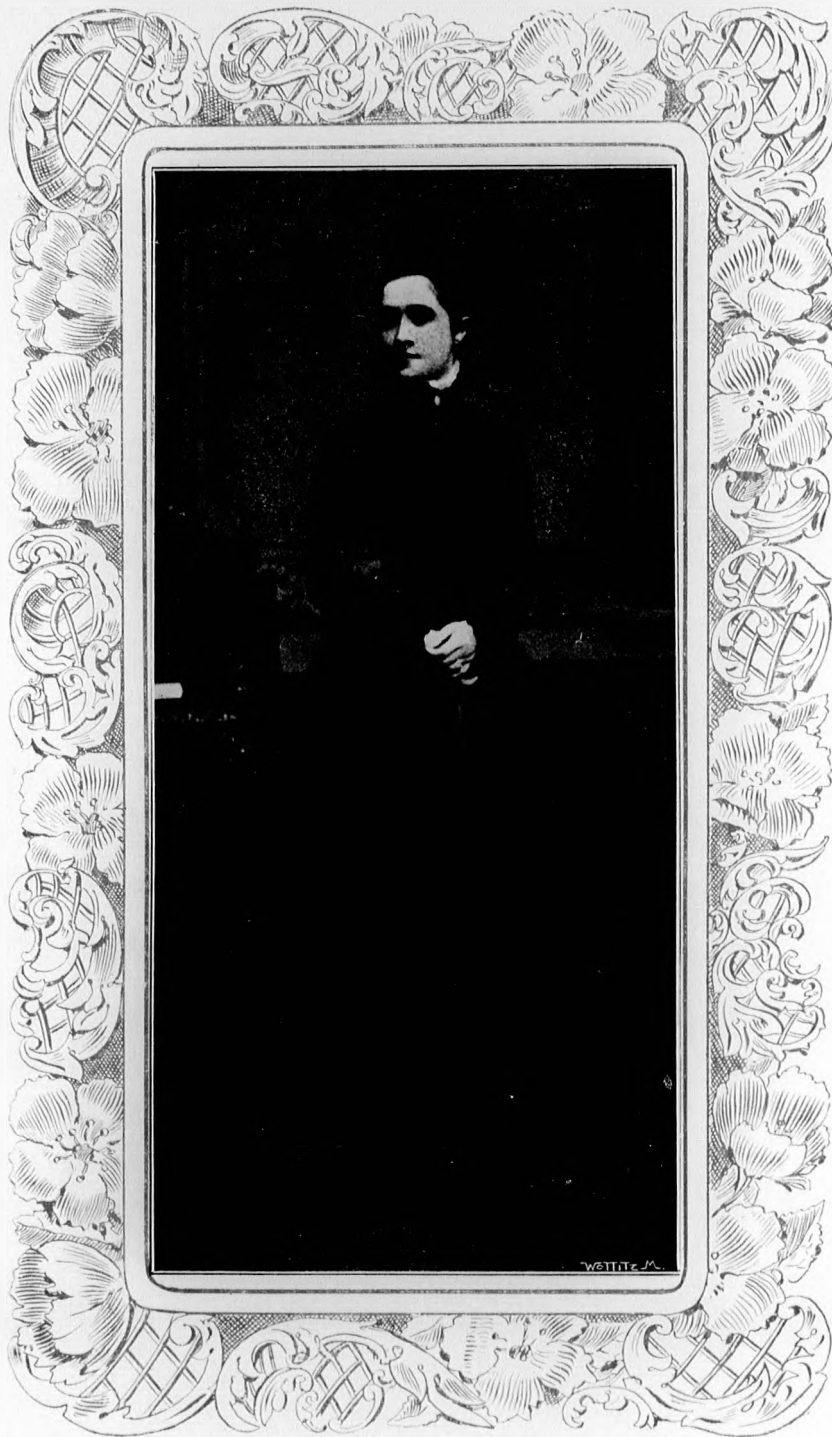
Mikor a merénylet megtörtént, az orosz sajtó világga boesátotta azt a gyanúsítást, hogy Milán önmaga ren- delte meg a merényletet. Most már bebizonyult, hogy a revolver nem csokoládé-golyóval volt töltve, s az is kétségtelen, hogy a trónkövetelő Karagygyevics Péter nem állott távol az összeesküvéstől. Ez a pör azonban olyan homályt vet rá, amelyet a civilizált világ előtt soha nem-moshat le magáról. Az olyan trónkövetelő, ki holttesteken át akar trónhoz jutni, nem a mai korba való.

B. A.

Felolós szerkesztő: **Hollo Tivadár.**

Kiadótulajdonos: **Magyarország és a Nagyvilág lapvállalat.**
Cohn Gyula fényképfővelel.

Hornyánszky Viktor es. és kir. udvari könyvnyomdája Budapestben.

Von der Osten-Plathe Leopoldine gräfin.

Gräfin Leopoldine von der Osten-Plathe.

A POJENI URADALOM.

Csak egy tollat ismerek Magyarországon, mely meg tudna felelni annak a feladatnak, hogy legalább némiképp hasonlatos képet nyújtson arról a vidékéről hazánkban, hol a pojeni uradalom fekszik. Ez a toll Jókai csodásan színes írottollja, mely élénk tudja vázázsolni a természet minden fenségét. De mit csináljunk mi, kiknek lelke nem olyan bűvös tükör, mint az övé, mely híven visszaveri összes benyomásait? Ecset és paletta a kézben: mi jó és könnyű dolga van a festőművészeknek, ha a természet szépségeit akarja megörökíteni!

En látom magam előtt a vadregényes tájat, mely odalent Krassó-Szörény megyében, az ország délnyugoti csúcsához közel, a *maršina* állomáson túl kezdődik. A tálvolban magas hegyek sorakoznak egymás mellé, dús lombosított erdők végtelen takarójával. A pompás út lejtősen emelkedik, egyre feljebb, egyre közelebb a rengeteghez. A levegő csodásan tiszta és átható. Forró sít a nap és mégsem érezzük perzselő sugarait, mert az erdők lehellelte szerteárad és megbirkózik Phoebus Apollo erejével. A vadon komoly és ünnepélyes, mint egy templom. Csöndes nyugalom, az áhitatnak bizonyos neme lopódzik lelkünkbe, a mint lassú ügetéssel halad szekerünk előbbre és fűrkésző pillantásunk szinte keresi a fák sűrűjében az omlatag remetelakot és a hóhéhré szakállú remetét, ki ide vonult el a világ elől, hogy egyedül legyen az Istennel és a természettel, a mely egyformán örök, nagy és kifürkészhetlen . . .

Oly romantikus itt minden. A magaslaton, hová az út, elhagyva a rengeteget, fölvezet, modern villatelep közsőnt reánk. Pásztoroknyuhók helyett kényelmes épületesoport. Az udvaron szorgalmatoskodó cselédnepség, de nem csak a villatelepeken és úri házaknál megszokott szolgálatszemetlyet a sablonos nyugoteurópai ruhákban, hanem magas, izmos oláh legények is nemzeti viseletben.

Vajjon ki lakhatik itt, távol a világtól, huzsonhat kilométernyire a legközelebbi vasútállomástól? Egy szenvedélyes vadász talán? Avagy egy embergyűlölő; ki La Trappe komor zárdája helyett a szabad természetbe jött elrejtőzni a világ zaja és hiúságai elől?

Hiába találgatjátok.

Aki ennek az óriási területnek ura: az nem férfi és nem embergyűlölő. Egy hölgy az, aki előtt nyitva állanak Európa legfényesebb szalonjai.

Ha a cselédséget kérde, hogy kicsoda: ezek a mélabús tekintetű, komoly emberek fajuk melódikus nyelvén azt fogják felelni:

— A mi jötevőnk, a mi királynénk.

A «*Mariasa*».

És ha szerte bolyogván a környéken, rátalálsz egy telepre, hol oláh parasztok szentet égetnek; egy megnyitott bányaszádrára, honnét vasat hoznak napfényre; egy másakra, melyből mangán-érezet fejt a csákány; és bárhol találod a kulturának valamely nyomát: kérdéssedre csak egy a válasz:

— Ez a *Mariasa* műve.

Ha regényíró volnék: soha érdekesebb, de egyúttal soha nemesebb modell nem tudnék fantáziám elé teremteni, mint a pojeni uradalom úrnőjét, a kit elneveznek az «Érczek királynőjének». A világban más neve van. Olyan nevet visel, melyről a Góthai Almanach ad felvilágosítást és a németbirodalmi «*liber regius*». De az az idegen név csak férje után szállott reá; *von der Osten-Plathe* Leopoldine grófné magyar asszony, a szerbből magyarrá lett *Stojanovits* család sarjadéka.

A grófné *Osten-Plathe Károly* grófhoz ment nőül, férje utolsó sarja volt az ősrégi *Osten-Plathe* pomerániai családnak. A grófnő mindenkor kitűnő magyar honleány volt; s egyebek közt a haza bölse, *Deák* Ferencz is nagy tisztelője volt és rendszeren komaszonyának nevezte. A pojeni uradalom a Bogdanovits családól szállt reá örökségképp. Férje szerette Magyarországot és örömmel időzött feleségének vadregényes birtokán, mely 12,000 hold erdőt,

lefelőt és szántót foglal magába. A gróf értett a geológiához is, s bolyogván a hegyek közt, aranyat keresett. Ehelyett azonban talált mást, arannyal egyértékűt: felfedezte, hogy a hegyek dúsán tartalmaznak vasfényt és mangánvas-érezet. Hogy jobban megbizonyosodjék, elhívta magához a híres *Gödecke* német főbányatanácsost, a ki megerősíté, hogy a pojeni uradalom valószínű kincsesel bír e fémekben. A gróf nagyszabású kohók építését tervezte, ennek kivételében azonban meggátolta — a halál. De még életében gondoskodott a bányák megnyitására s villanyvilágítást rendezett be akkor, midőn az még hazánkban jóformán ősmertelen volt. A berlini Siemens és Halske céggel már 1884-ben létesítette a villanyvilágítást, fölhasználva ehhez a birtokán levő, mintegy 60—70 m. magasságú, erős vízesést. A huzalokat 660 méter magasságba vezettette föl. A híres szakférfi örömmel helyeselte a kohók fölépítését, mert minden szükséges anyag (fa, mész, tűzmentes téglá, terméskő stb.) rendelkezésre állott magában az uradalomban.

Az özevgy grófné azonban éveken át betegkedett s a mit óhajtott: az ügyeknek személyes intézését, függőben kellett tartani. De külföldi tartózkodása alatt sem feledkezett meg az ő szegény alattvalóiról, a pojeni oláhokról, és minden évben eljött hozzájuk, hogy segítsen nyomorúságukon. Megrendült egészségének jót tett a magas fensik és az erdők özöndús levegője, melyről hírneves orvosa, Dr. Lóry úgy

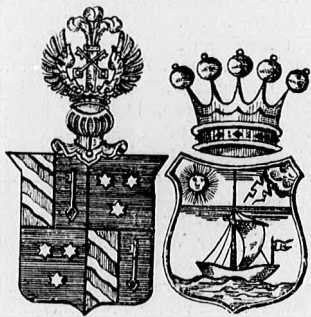
hamuszínű. Elsőrangú márványkereskedők már évek előtt ki akarták bérelni, de a grófné nem akart addig semmit tenni, míg egészsége teljesen helyre nem állt. Most már hat tárnában folyik a vas- és mangán-bányászás a grófné személyes dirigálása mellett. Az érczek királynője mindenütt megjelenik, hogy felügyeljen, intézkedéseket tegyen. Nem gyalog vagy lovon jár, hanem hordszékeken viszik oláh legényei. Fesztői az a menet, melyet a grófné és kísérete képeznek. Előtte és utána 8—10 cseléd lépdel s útközben felváltják egymást a hordszékek vitelében. Az egyes bányatelepek meglehetősen távolságban fekszenek egymástól. Az *Ispranik*-bányát, hol magnet-vas van, *Szuljka* főmérnök dirigálja; a *Facza-Strimbu*-ban *Schmidt* bányamérnök működik; a *Praversz*-bányában *Petricso* mérnök vezeti a munkálatokat *Hinner* segédmérnökkel.

Óriási értéket képviselnek ezek a bányák. Angol vállalkozók már 1885-ben egy milliót ígértek értek, de a grófné csak akkor hajlandó külföldiek kezébe adni a kiaknázást, ha hazai tőke nem vállalkoznék az átvételre, a mi valóban nagy kár és veszteség lenne a magyar bányáiparra nézve, annál inkább, mert tudvalevőleg vasérczekben nincs bőség és a fogyasztás egyre növekedik. Ezért folytatja az üzemet és semmi kétség nem lehet, hogy magyar bányavállalkozók veszik át majd az üzem továbbvitelét. Régebben nehézséget okozott a vasut hiánya; jelenleg azonban kitűnő karban tartott utak vezetnek a marsinai állomáshoz, melyhez Pojéntól már traszírozva van egy vasutvonal.

Az üzemből szükséges fakészlet óriási kiterjedésben áll rendelkezésre. A ritka szép bükkfából áll erdők parlagon, kihasználatlanul hevernek, s csak egy helyen termelnek faszenet, hol a nemes grófné egy munkástelepet létesített, a nagy szegénységet e keresetforrással is enyhíteni akarván. Az uradalom erdői mintegy két és fél millió köbméternyi fát szolgáltathatnak, oly roppant mennyiséget tehát, a melynek kedvéért a legintenzívebb erdőgazdálkodást érdemes folytatni.

Az érczek királynője kitartással és jelenleg még tetemes aldozatokkal buzgólkodik azon, hogy az ország e távoli, de természeti kincsekben gazdag vidékét följárja a hazai ipar számára és jóléteit szerezzen a lakosságának, mely rajongó szeretettel és hódoló imádatlal veszi őt körül. Az élet, melyet a grófné e helyen folytat, szinte spártai egyszerűségű. Semmi luxust nem enged meg magának, s a ki itt látja őt először, el sem hinné, hogy az érczek királynője egyszerűsége mind a legfényesebb szalonok grand dame-ja is. Munka a jelszó, melyet mindenki követ, mert maga az úrnő mutatja a példát.

Arczképét szerencsénk van bemutatni olvasóinknak, valamint pompás fölvételekben az uradalom szebb pontjait és a bányákat.

Családi címer. — Familien-Wappen.

nyilatkozott, hogy jobb klimatikus gyógyhelyet sehol nem találhatott volna. A grófné visszanyerte erejét és energiáját s hozzá foghatott tervének megvalósításához. — A grófné sokat utazik s az év különböző szakait más és más országban tölti. Pomerániában vannak a von der Plathe-féle óriási birtokai. Legkedvesebb tartózkodási helye télen a Monaco mellett levő Cap d'Ail, hol nagyúri fényvel berendezett 64 lakosztályú palotája van, melynek szalonja a kontinens főrangú családainak kedvenc találkozó helye. A grófné szelleme és ízlése felől mindenki elragadtatással nyilatkozik, kinek alkalma volt szalonjában megfordulni. De a mily előkelő nagyúri hölgy a grófné, ép oly szilárd és erélyes magyar urasszony. Föltette magában, hogy a pojeni uradalom kincseit értekesíteni fogja, hogy előbbre vigye a magyar bányáipart és keresethöz juttassa a környék földhöz ragadt szegény lakosságát.

Az uradalom egyik magas pontján, a 800 méternyire fekvő *Frasinán* villatelepet létesített, hogy huzamos időközön közelében lehessen érczbirodalmának és alattvalóinak.

A pojeni uradalom valóban méltó arra, hogy ott virágoz bányáipar létesüljön. Legelső német szaktekintélyek vizsgálatai szerint a kövek 70% vasat tartalmaznak, a mely kénből és foszfortól egészen mentes, azonkívül 50%-os remek mangán-érez is van oly óriási kiterjedésben, hogy pár millió métermázsát lehet kibányászni, a melyek értéke meghaladja a 4 millió márkát. Van továbbá nagy mennyiségű agyag, kaolin, dolomit, pala és gyönyörű márvány, még pedig három színű: fehér, mint a carrarai, vörös és

Die Pojener Domäne.

Nur die wunderbar farbenreiche Feder unseres gottbegnadeten Jókai wäre im Stande, uns auch nur ein annähernd ähnliches Bild jener Gegend unseres Vaterlandes zu bieten, wo die Pojener Domäne liegt; nur diese Feder, welche die Majestät der Natur uns vor die Augen zaubern kann. Was sollen jedoch wir, thun, wir, deren Seele nicht, wie diejenige Jókai's, einem Zauberspiegel gleich, jeden Eindruck wiedergibt? Pinsel und Palette! Welch' leichte Arbeit hat doch der Maler, wenn er die Schönheiten der Natur verwirgen will!

Ich sah sie vor mir, diese wildromantische Gegend, welche dort unten im Krassó-Szörényer Komitat, an der südwestlichen Landesgrenze, jenseits der Station Marsina beginnt. In der Ferne reihen sich, von dichtbelaubten Wäldern bedeckt, gigantische Bergriesen aneinander. Der prachtvolle abschüssige Weg hebt sich immer

höher, immer näher dem Urwalde zu. Die Luft ist wundervoll rein und durchsichtig. Die Sonne sendet ihre brennenden Strahlen hernieder, und doch fühlen wir ihre sengende Kraft nicht, denn der kühlende Hauch des Waldes verbreitet sich und besiegt Phoebus Apollo's Macht. Bald umgibt uns der jungfräuliche Urwald mit seinem vollen Zauber und seiner schier frappirenden Hoheit. Nur der Weg schimmert weiss, wie eine riesige, sich windende Schlange; aber rechts und links wirft der Wald seine Schatten über uns und unser Blick verliert sich in dem fast unendlichen grünen Meere seines zusammenfließenden Laubes. Das ist die wahre Urnatur, wo nichts Menschenhände geschaffen, sondern seit Jahrhunderten Alles so ist, wie es der Schöpfer erzeugt. Die Wildniss ist feierlich und ernst, wie eine Kirche. Friedlich ist die Ruhe, eine Art Andacht beschleicht unsere Seele, als unser Wagen sich langsam vorwärts bewegt, und unser späher Blick sucht unwillkürlich im Dickicht der Bäume die ruinenhafte Klause und den Einsiedler mit dem schneeweissen Barte, der sich vor der sündhaften Welt hieher zurückzog, um allein zu sein mit seinem Gotte und der Natur, welche gleich ewig, gross und unerforschlich ist. . . . Die Zeit schwindet, aber nirgends ist ein lebendes, menschliches Wesen zu sehen, nur das Flüstern des Waldes und das rhythmische Plätschern der flinken Bäche stört das mystische leise Summen der Wildniss. Bald dringen stärkere Töne zu uns herüber; dort drüben an einer Lichtung des Waldes stürzt ein Wasserfall, zu Millionen glitzernden Tropfen zertheilt, hernieder. . . .

Welch' prachtvolle Szenerie, wie viel Schönheit und Stimmung, welche in meiner Seele und vor meinen Augen schwirren, zu deren Wiedergabe ich aber machtlos bin!

So romantisch ist hier Alles. Von der Höhe, wohin der Weg, die Waldung verlassend, führt, grüsst uns eine moderne Villencolonie. Statt Hirtenhütten bequeme Gebäudecomplexe. Auf den Höfen ein emsiges Dienervolk; aber nicht blos die in den Villen und Herrenhäusern üblichen Diener, sondern auch schlanke, kraftvolle, walachische Bursche in ihrem nationalen Kostüm.

Wer wohl hier wohnen mag, fern von der Welt, 26 Kilometer von der nächsten Eisenbahnstation entfernt? Wohl ein leidenschaftlicher Jäger? Oder ein Misanthrop, der statt des düsteren Klosters La Trappe die freie Natur aufsuchte, um dem Getriebe und der Eitelkeit der Welt zu entfliehen?

Ihr, rathet vergeblich.

Der Besitzer dieses riesigen Gebietes ist weder ein Jäger, noch ein Menschenfeind. Es ist eine Dame, welche in die glänzendsten europäischen Salons Zutritt hat, vor welcher weder die Londoner, noch die Pariser Toilettenkünste Geheimnisse mehr sind und welche die Kunstschatze der Museen ebenso kennt, wie die Schmuck- und Putzhandlungen in der Rue de la Paix, mit welcher du ebenso von den Bayreuther Wagner-Vorstellungen, wie von den Championen beim Monte-Carloer Taubenschüssen sprechen kannst, die ganz Europa und seine aristokratischen Gesellschaften kennt und die auch selbst überall dort bekannt ist, wo die hervorragende Welt verkehrt.

Fragst du die Dienerschaft, wer diese Frau sei, so werden dir diese melancholischen, ersten Leute in der melodiosen Sprache ihrer Race antworten: Unsere Wohlthäterin, unsere Königin. Die «Mariasa».

Und wenn du während deiner Ausflüge eine Kolonie findest, wo walachische Bauern Kohlen brennen; eine Grubenmündung, durch welche man Eisen an die Oberfläche der Erde schafft; eine andere, wo die Spitzhaue Mangan-Metall vom Steine löst; und wo immer du auch nur eine Spur von Kultur findest, überall wird dir die Antwort zutheil: Das ist das Werk der «Mariasa».

Wäre ich ein Romancier, so könnte ich kein interessanteres, aber auch kein edleres Modell vor meine Phantasie zaubern, als die Herrin der Pojener Domäne, welche ich die «Erz-Königin» nennen möchte. In der Welt nennt man sie anders. Sie führt einen Namen, über welchen der Gotha'sche Almanach und der «Liber regius» Deutschlands Aufschluss gibt.

Aber diesen Namen erhielt sie durch ihre Vermählung; Leopoldine von der Osten-Plathe ist eine ungarische Frau, ein Spross der früher serbischen, jetzt ungarischen Familie Stojanovits.

Ihre Lebensgeschichte gleicht einem schönen Roman, der zu dem Zwecke geschrieben wurde, um dem Leser ein Musterbild zu geben von der Erhabenheit, der Güte und mächtigen Energie der weiblichen Seele.

Die Gräfin vermählte sich mit dem Grafen Karl von der Osten-Plathe; ihr Gemahl war der letzte Spross der uralten pomeranischen Familie von der Osten-Plathe. Die Gräfin war jederzeit eine gute Patriotin; und unter Anderen war auch der Weise des Landes, Franz Deák, einer ihrer grössten Verehrer und nannte sie stets Frau Gevatterin. Die Pojener Domäne erhielt sie als Erbe von der Familie Bogdanovits. Ihr Gatte liebte Ungarn und hielt sich gerne auf dem wildromantischen Gute seiner Gattin auf, welches ein Gebiet von 12,000 Joch Waldungen, Wiesen und Ackerland umschloss. Der Graf verstand Geologie, und während seiner Streifungen in den Bergen suchte er Gold. Gold fand er zwar keines, dafür aber etwas Anderes, dem Golde Gleichwerthes: er entdeckte nämlich, dass die Berge reichlich Eisenglanz und Manganeisen-Metall enthalten. Um sich hiervon genauer zu überzeugen, berief er den berühmten deutschen Oberbergrath Gödecke, der ihm bestätigte, dass die Pojener Domäne einen wahren Schatz von diesen Metallen besitze. Der Graf plante den Bau grossangelegter Hochöfen, sein Tod vereitelte jedoch die Ausführung dieses Planes. Aber noch vor seinem Tode eröffnete er das Bergwerk und führte elektrische Beleuchtung ein. Mit der Einführung derselben betraute er die bekannte Berliner Firma Siemens & Halske schon im Jahre 1884 und benützte zum Betrieb derselben die hydraulische Kraft des ungefähr 60—70 Meter hohen Wasserfalles. Die Leitungsdrähte liess er in eine Höhe von 600 Metern führen. Der berühmte Fachmann billigte mit Freuden den Bau der Hütten, wozu das nöthige Material (Holz, Kalk, feuerfeste Ziegel, Bausteine etc.) in der Domäne zur Verfügung stand.

Durch das jahrelange Kränkeln der Gräfin musste ihr eifrigster Wunsch: die Angelegenheiten persönlich zu leiten, in Schwebe bleiben. Aber auch während ihres Aufenthaltes im Auslande dachte sie an ihre armen Unterthanen, an die Pojener Walachen, und jährlich besuchte sie dieselben, um ihr Elend zu lindern. Ihrer zerrütteten Gesundheit that das Hochplateau und die ozonreiche Luft der Wälder wohl; so erklärte auch ihr berühmter Arzt Dr. Löry, dass sie keinen besseren klimatischen Kurort hätte finden können. Nachdem die Gräfin ihre Kraft und Energie wiedergewann, konnte sie die Ausführung ihrer Pläne in Angriff nehmen.

Die Gräfin reist viel und verbringt jede Jahreszeit in einem anderen Lande. In Pomeranien liegen die ausgebreitete von der Osten-Platheschen Ländereien. Ihr Lieblingsaufenthalt ist Cap d'Ail in unmittelbarer Nähe von Monaco, wo sie ein aus 64 Piècen bestehendes, fürstlich eingerichtetes Palais besitzt, dessen Salon den Sammelpunkt der aristokratischen Familien des Continents bildet. Wer auch nur einmal das Glück hat, in diesem Salon erscheinen zu können, spricht mit wahrer Begeisterung von dem blendenden Geist und dem feinen Geschmack der Gräfin. Aber ebenso wie man eine aristokratische Dame ihres Gleichen nicht findet, ist sie auch als charakterfeste und energische ungarische Grossfrau ein Musterbild. Sie machte sich die Verwerthung der Schätze der Pojener Domäne zur Lebensaufgabe, um die Montan-Industrie zu heben und den blutarmen Bewohnern der Umgebung unter die Arme zu greifen.

Auf einem Hochplateau der Domäne, dem 800 Meter hohen *Frasina*, schuf sie eine Villencolonie, um in unmittelbarer Nähe ihres Erz-Reiches und ihrer Unterthanen weilen zu können.

Und die Pojener Domäne war auch dessen würdig, dass dort ein blühender Bergbau ins Leben gerufen wurde. Nach den chemischen Untersuchungen der hervorragendsten deutschen Fachautoritäten enthalten die dortigen Steine

70 Prozent schwefel- und phosphorfreies Eisen, ausserdem gibt es noch 50prozentiges prachtvolles Mangan-Erz in solch' riesigem Umfange, dass man hiervon einige Millionen Meterzentner gewinnen kann im Werthe von vier Millionen Mark. Ferner findet sich noch Thon, Kaolin, Dolomit, Schiefer und prachtvoller Marmor in drei verschiedenen Nuancen, und zwar: weiss wie Carrara, roth und aschgrau. Hervorragende Marmorhändler wollten schon vor Jahren den Steinbruch pachten, die Gräfin wollte jedoch bis zur völligen Herstellung ihrer Gesundheit nichts unternehmen. Gegenwärtig wird in sechs Schachten die Gewinnung von Eisen und Mangan betrieben, Alles unter persönlicher Leitung der Gräfin. Die Königin der Erze erscheint überall, hier, um zu beaufsichtigen, dort, um Anordnungen zu treffen. Sie verkehrt weder zu Fuss, noch zu Pferde, sondern lässt sich von ihren walachischen Burschen in einer Sänfte tragen, und der von der Gräfin und ihrer Begleitung gebildete Zug ist wirklich malerisch. Vor und nach ihr marschiren 8—10 Mann ihrer Leute, um sich unterwegs beim Tragen der Sänfte abzulösen. Die einzelnen Bergwerke liegen ziemlich entfernt von einander. Die *Isprauik*-Grube, wo man Magnet-Eisen gewinnt, wird vom Oberingenieur *Szujka* dirigirt; in der *Facza-Strimbu* waltet Bergingenieur *Schmidt* und in der *Praversz*-Grube leitet Ingenieur *Petrico* die Arbeiten unter Assistenz des Hilfs-Ingenieurs *Hinner*.

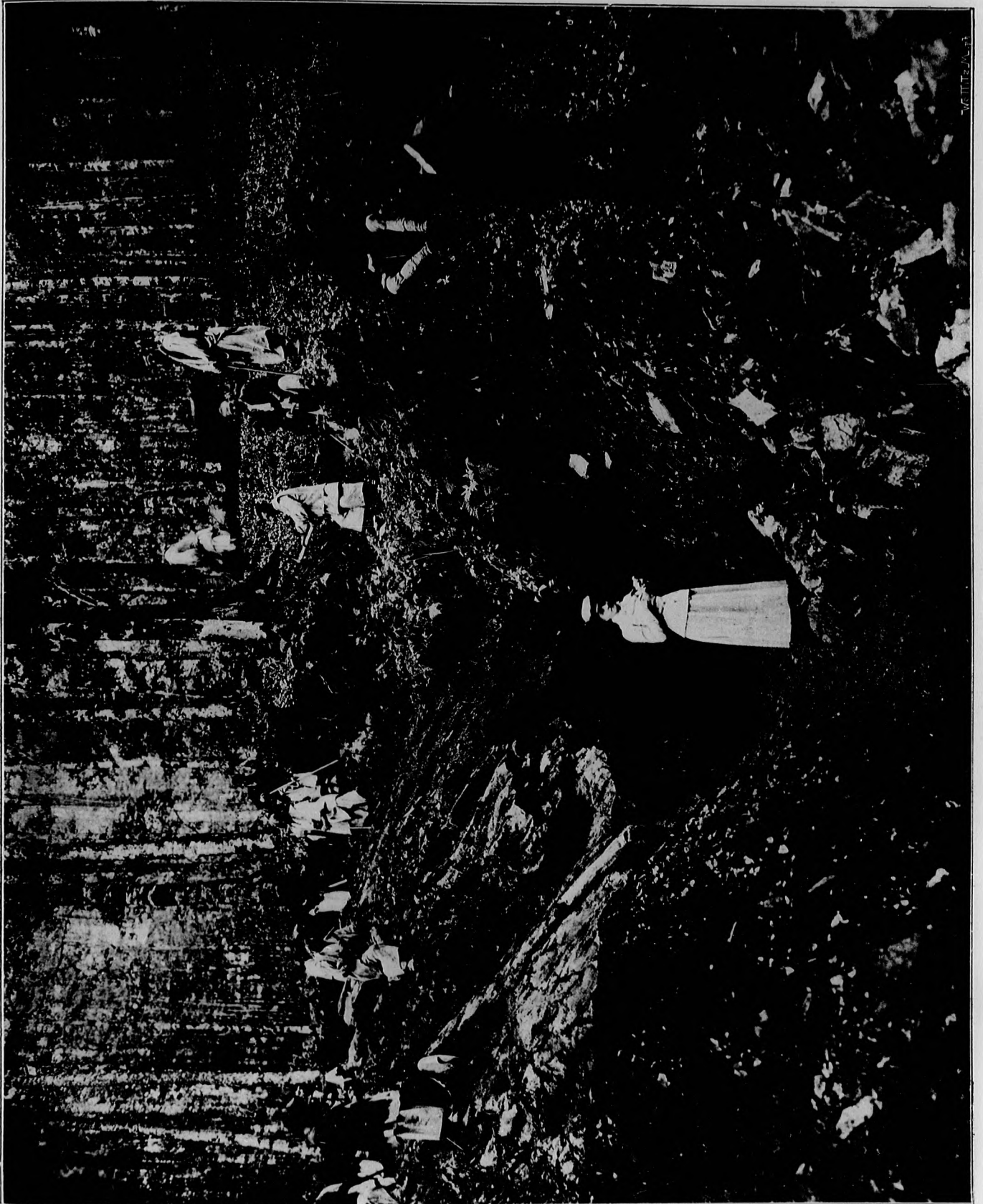
Diese Bergwerke repräsentiren einen colossalen Werth. Schon im Jahre 1885 boten englische Unternehmer eine runde Million hierfür; die Gräfin jedoch war nur dann geneigt, die Ausbeute fremden Händen zu überlassen, wenn sich das heimische Capital zur Uebernahme derselben nicht entschliessen sollte, was in der That einen grossen Verlust für die ungarische Montan-Industrie bedeuten würde, umso mehr, da Eisen bekanntlich nicht besonders reichlich vorhanden ist und der Consum in diesem Artikel fortwährend steigt. Aus diesem Grunde lässt sie den Betrieb nicht unterbrechen, und es leidet keinen Zweifel, dass sich ungarische Montan-Unternehmer zur Uebernahme des Betriebes bereit finden werden.

Anfangs war der Mangel an Eisenbahnen für den Bergbau von Nachtheil; gegenwärtig jedoch führen ausgezeichnete Wege zur Station Marsina, ferner wurde auch schon die Tracirung einer Eisenbahnlinie Pojen—Marsina durchgeführt.

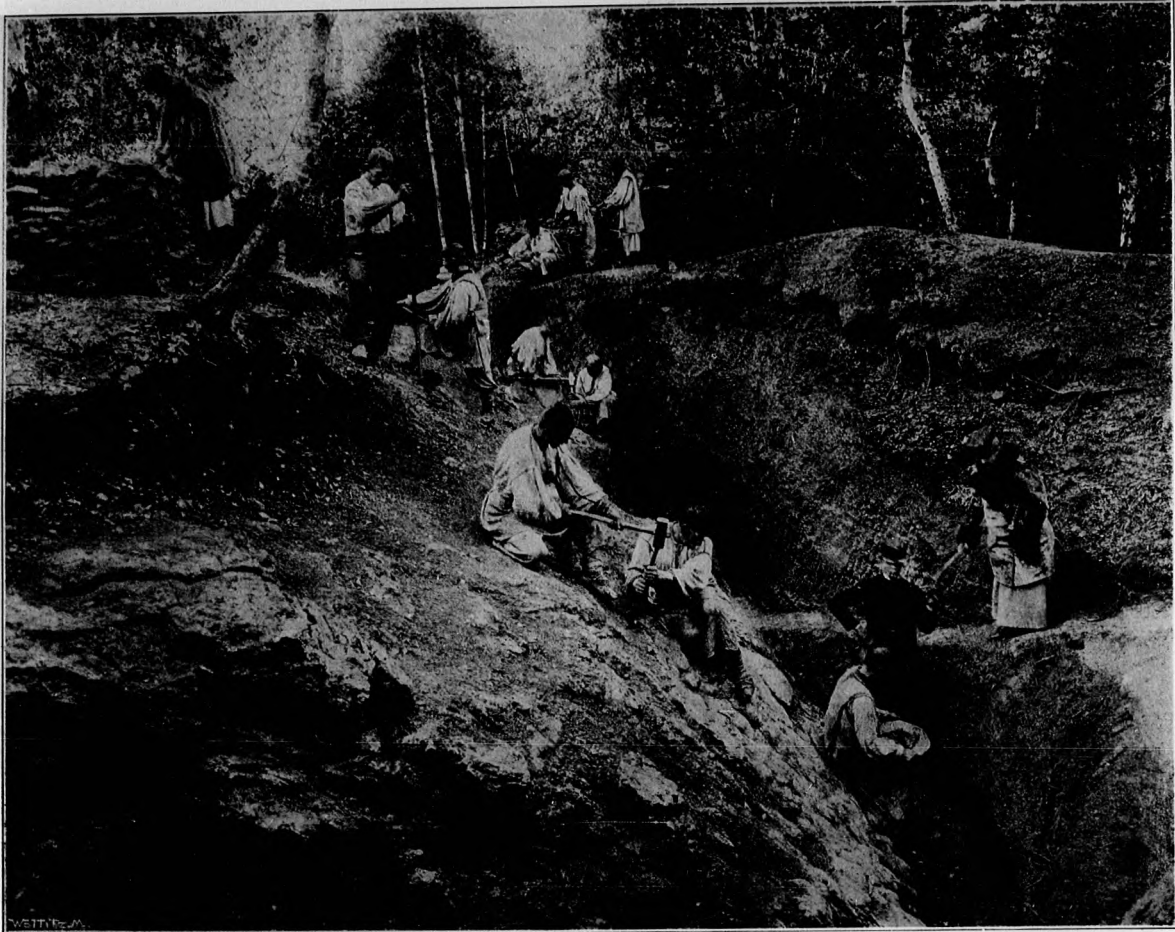
Der zum Betrieb erforderliche Holzbedarf steht in riesiger Menge zur Verfügung. Der aus selten-schönen Buchen bestehende Forst liegt brach und unausgenützt und nur an einem Orte wird Holzkohle produziert, wo die edle Gräfin eine Arbeitercolonie gründete, um das grosse Elend der Leute durch diese Erwerbsquelle nach Möglichkeit zu lindern. Die Waldungen der Domäne könnten ungefähr 2 $\frac{1}{2}$ Millionen Kubikmeter Holz liefern, ein Quantum, wofür sich wohl auch die intensivste Forstwirthschaft rentirt.

Die Königin der Erze schont keine Mühe und Opfer, um diesen entlegenen, aber von der Natur mit Schätzen reich gesegneten Theil des Landes der vaterländischen Industrie zu erschliessen und hierdurch der dortigen Bevölkerung einen, wenn auch nur bescheidenen Wohlstand zu verschaffen, wofür sie aber auch von derselben mit fanatischer Anbetung und schwärmerischer Liebe verehrt wird. Die Gräfin führt hier das denkbar einfachste Leben, sie gestattet sich nicht den geringsten Luxus und wer sie hier zum ersten Male sieht, würde kaum glauben, dass er nicht nur die Königin der Erze, sondern gleichzeitig auch die «Grande Dame» der elegantesten und vornehmsten Salons vor sich habe. Arbeit ist hier das Lösungswort, das von Jedem befolgt wird und die Herrin selbst bietet das glänzendste Beispiel hierfür.

Wir bieten unseren Lesern das wohlgetroffene Bild der verehrten Gräfin, welche gewiss schon allseits das lebhafteste Interesse erweckte; gleichzeitig bringen wir auch in gelungener Reproduktion einige interessanterer Ansichten der Pojener Domäne und der Bergwerke.

Dedk-Ferencz-tárna. — Frans-Dedk-Stollon.

Mangán vasbánya. — Mangan-Eisen-Grube.

Károly-tárna a praverszi hegyen. — Karl-Stollen in Praverser-Berge.

Go-ahead-tárna. — Go-ahead-Stollen.

Benet-tárna. — Benet-Stollen.

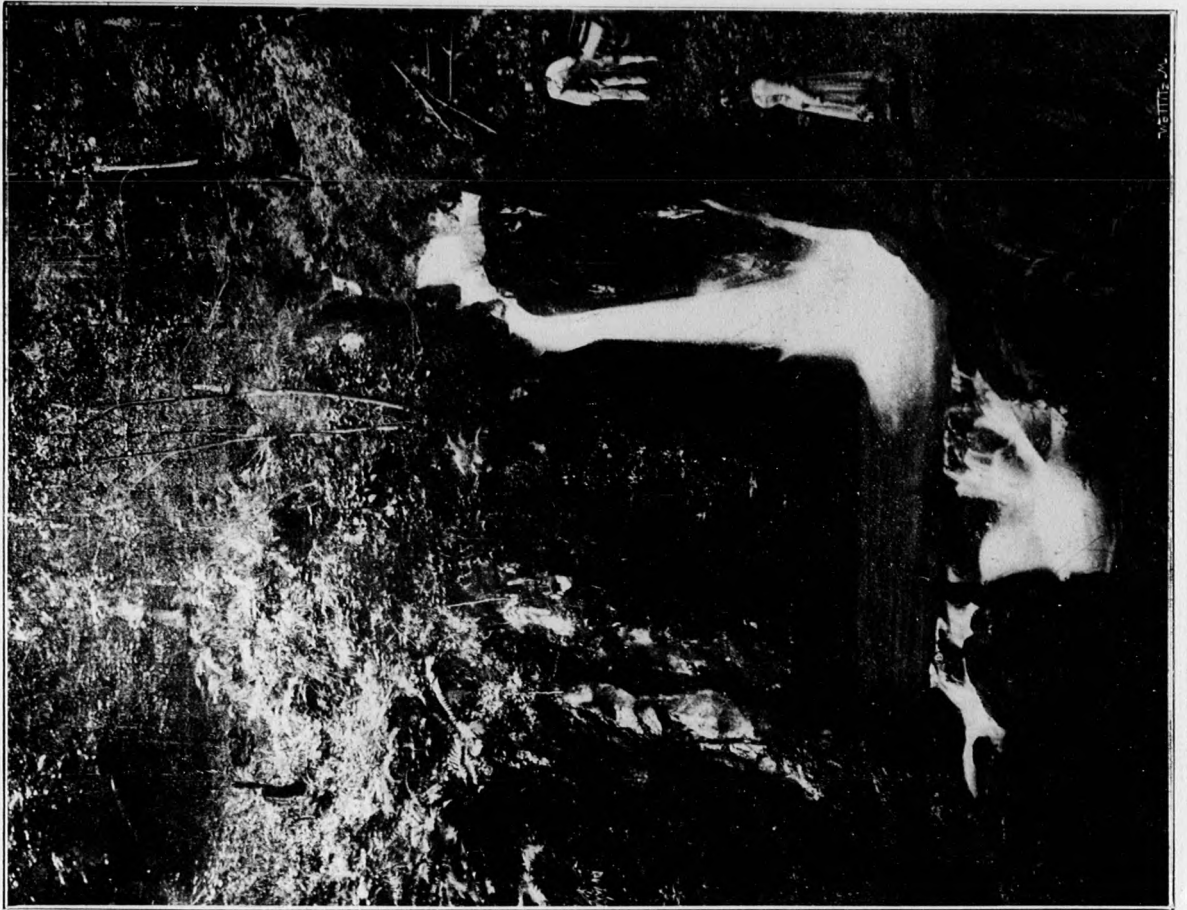

Ispranik vasfénybánya. — Ispranik-Eisenglanz-Grube.

Facza-Strimbu magnetvasbánya. — Facza-Strimbu Magnet Eisen-Grube.

A pojoni vízesés (alsó rész). — Der Pöjener Wasserfall (untere Partie).

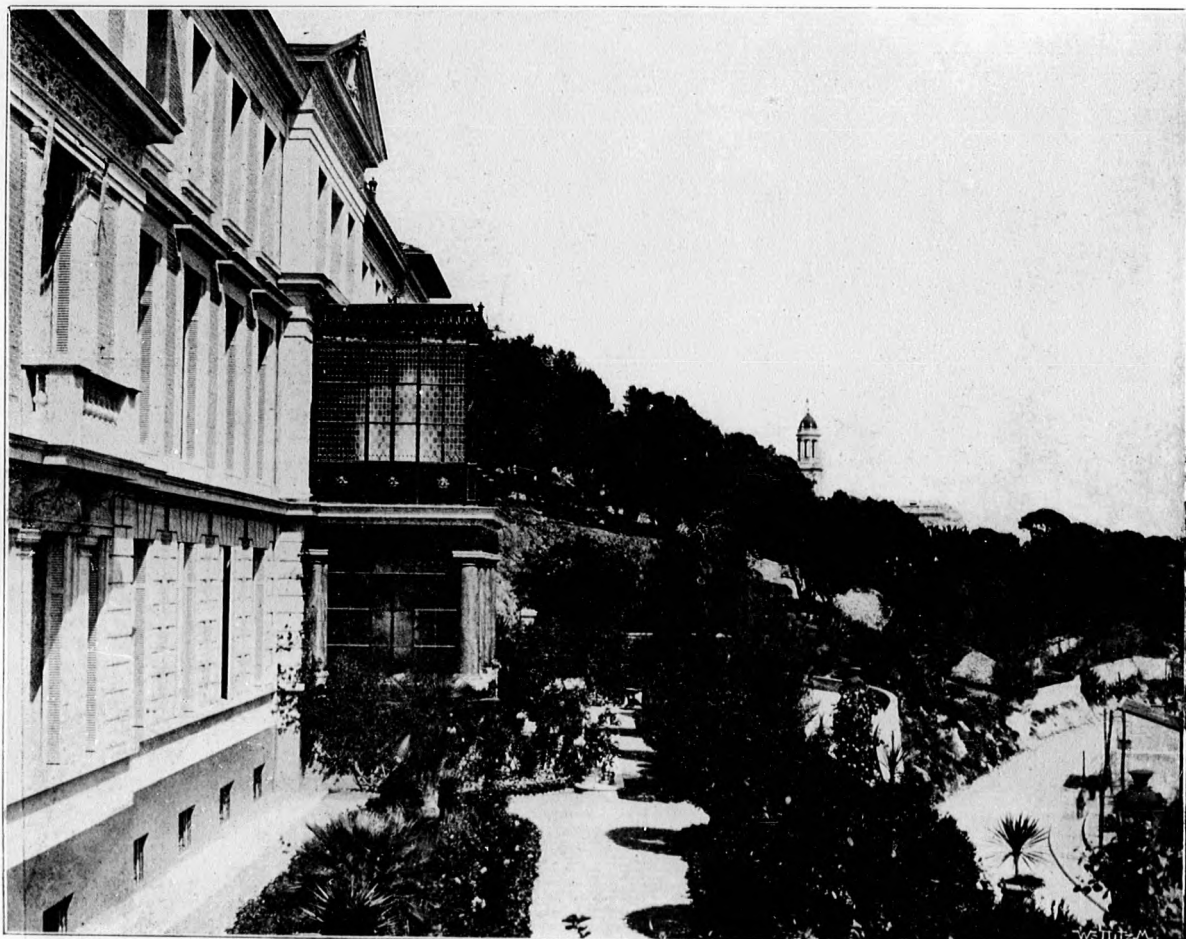

A pojoni vízesés (felső rész). — Der Pöjener Wasserfall (obere Partie).

Kastély homlokzata. — Façade des Kastells.

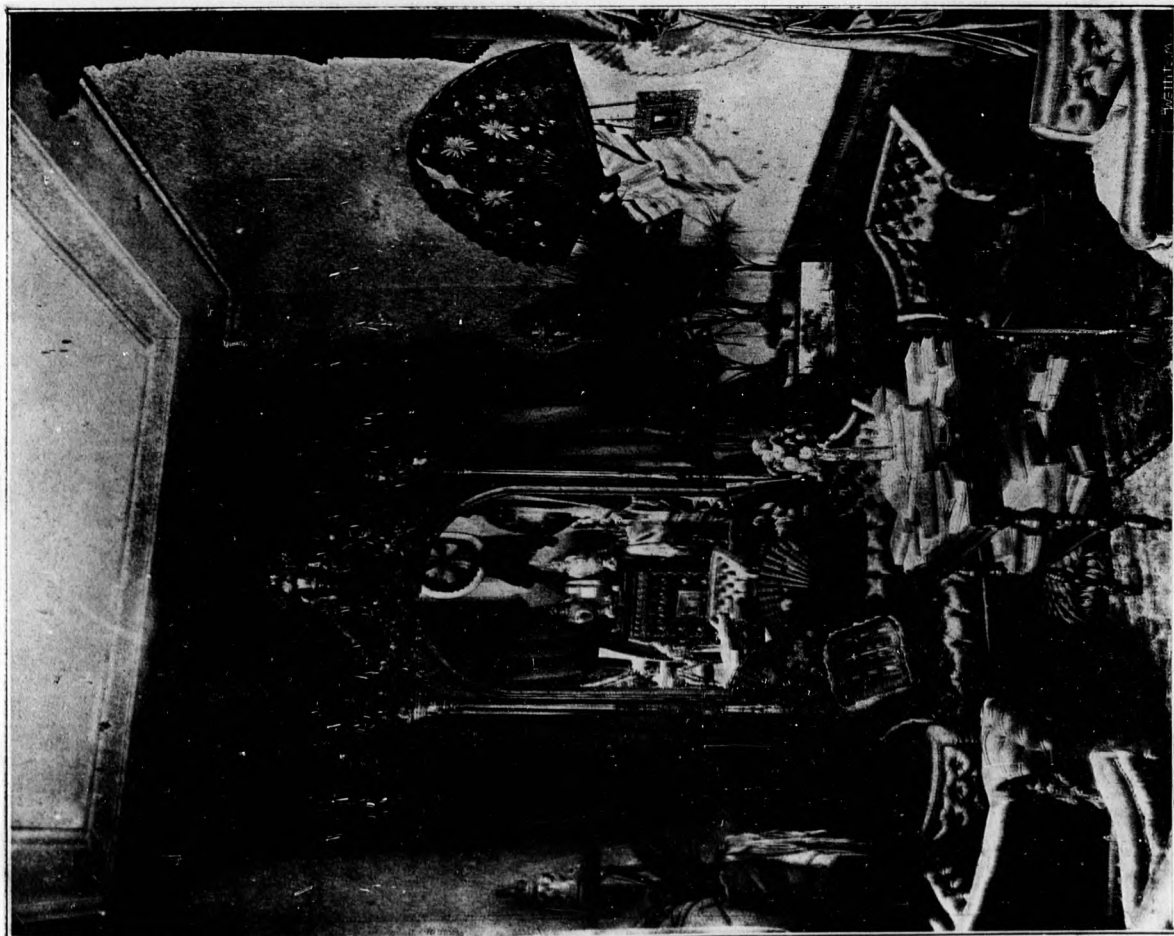

A kastély oldalképe. — Seitenansicht des Kastells.

Von der Osten-Platze Leopoldina grófné Cap d'Aili kastélya. — Das Cap d'Ailer Kastell der Gräfin Leopoldine von der Osten-Platze.

A frásinai urilak terraszja. — Die Terrasse des Frasinäer Herrenhauses.

Kék szalon a frásina urilakban. — Blauer Salon im Frasinäer Herrenhause.

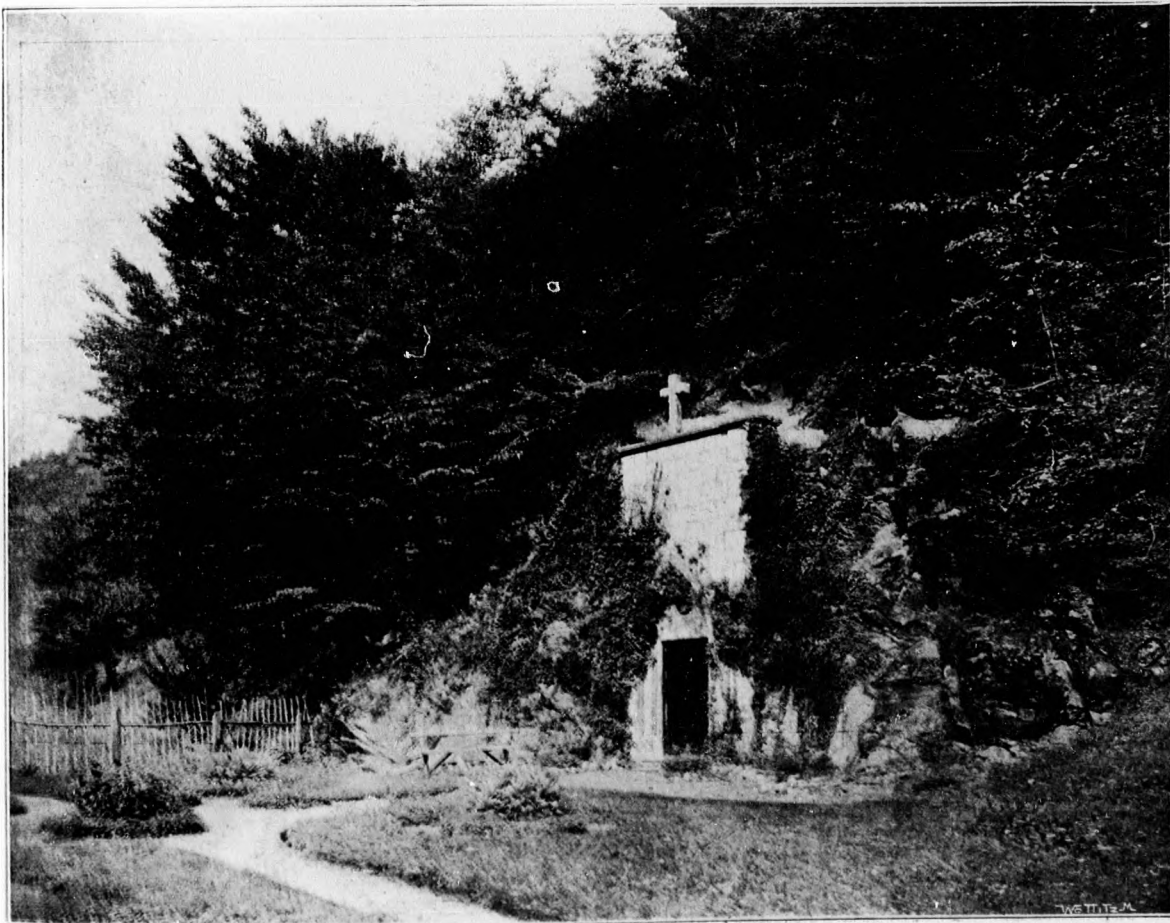
Karaván. — Karavanne.

Táborozás az erdőben. — Bitouak im-Walde.

Részlet a pojeni völgyből. — Partie aus dem Pojener Thale.

Családi sírbolt. — Familien-Gruff.

Ansichten aus der Pojener Domäne.

Erdőrszlet. — Waldpartie.

Vendégszoba a frasinaí urilakban. — Fremdenzimmer im Frasinser Herrenhause.

Képek a pojeni uradalomból.

Ansichten aus der Pojener Domäne.